

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Marie Vacková

Modlitba ženy žijící v manželství

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Marta Lucie Cincialová Th.D.

Obor: Humanitní studia

Zaměření: Spirituální teologie

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 10. dubna 2010

Marie Vacková

Děkuji Martě Lucii Cincialové Th.D. za odborné vedení práce a také za inspiraci, rady, podněty a trpělivost. Děkuji své rodině a přátelům za veškerou podporu.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	7
1 IDENTITA ŽENY	10
1.1 ŽENA V BOŽÍM ZÁMĚRU	11
1.1.1 Muž a žena ve světle stvoření (Genesis).....	11
1.1.2 Ženy v evangeliu.....	13
1.1.3 Postavení ženy v katolické církvi	14
1.2 PRAVÁ POVAHA ŽENSTVÍ	16
1.2.1 Podstata ženy	17
1.2.2 Povinnosti ženy.....	17
1.2.2.1 Krása je milostí ženy	18
1.2.2.2 Čistotou k zachování si důstojnosti.....	19
1.2.3 Hledět na Boží tvář	20
1.3 MANŽELKOU A MATKOU VE SVĚTLE BOŽÍ LÁSKY	20
1.3.1 Vztahem Krista a církve k pochopení vztahu mezi mužem a ženou v manželství.....	20
1.3.2 Svátost manželství	21
1.3.3 Mateřství jako neobyčejná milost Boží	22
Duchovní mateřství	23
2 MODLITBA ŽENY	25
2.1 O KŘESŤANSKÉ MODLITBĚ VŠEOBECNĚ	25
2.1.1 Písmo svaté nás učí modlitbě.....	26
2.1.2 Některé způsoby modlitby	27
2.1.2.1 Ústní modlitba	28
2.1.2.2 Rozjímání	29

2.1.2.3	Vnitřní modlitba	30
2.1.2.4	Velebení a klanění	30
2.1.2.5	Prosebná modlitba	31
2.1.2.6	Přímluvná modlitba	32
2.1.2.7	Modlitba díkyvzdání	32
2.1.2.8	Modlitba chvály.....	33
2.1.2.9	Shrnutí	34
2.2	MODLITBA V DANÉ ŽENY	35
2.2.1	Rozdíly mezi mužskou a ženskou spiritualitou	35
2.2.2	Modlitba s manželem.....	37
2.2.3	Modlitba s dětmi	38
2.2.4	Modlitba ve společenství	39
2.2.5	Osobní modlitba.....	40
2.3	PŘÍKLADY ŽEN, KTERÉ SVÝM ŽIVOTEM VE VÍŘE INSPIROVALY CÍRKEV	41
2.3.1	Panna Maria jako dokonalý vzor ženy.....	41
2.3.2	Sv. Terezie od Ježíše.....	42
	Výběr myšlenek Terezie z Avily o modlitbě a životě s Bohem	42
2.3.3	Sv. Terezie z Lisieux	44
	Životní poselství a život s Bohem Terezie z Lisieux	44
2.3.4	Edita Steinová	45
	Výběr myšlenek Edity Steinové o modlitbě a životě s Bohem	46
3	PŘÍKLADY V DANÝCH SVATÝCH ŽEN.....	48
3.1	SV. HELENA.....	49
3.1.1	Sv. Helena manželkou a matkou.....	49
3.1.2	Sv. Helena a její život ve víře	50
3.1.3	Legendy a sv. Helena.....	50
3.2	SV. MONIKA	51
3.2.1	Sv. Monika manželkou a matkou	51
3.2.2	Sv. Monika v tradici církve.....	53

3.3	SV. ALŽBĚTA UHERSKÁ (DURYNSKÁ).....	54
3.3.1	Sv. Alžběta manželkou a matkou	54
3.3.2	Život plný milosrdenství, chudoby a radosti	55
3.3.3	Alžbětin odkaz	56
3.4	SV. ZDISLAVA	57
3.4.1	Sv. Zdislava manželkou a matkou	57
3.4.2	Ve službě Kristu a bližním.....	58
3.4.3	Sv. Zdislava v tradici církve	59
3.5	VÝZNAM SVĚTIC PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT SOUČASNÉ ŽENY	59
	ZÁVĚR.....	61
	BIBLIOGRAFIE	63
	PRAMENY	63
	LITERATURA	63
	INTERNETOVÉ ODKAZY	65

ÚVOD

Boj za plnohodnotnou identitu ženy prostupuje celými dějinami. Avšak až v minulém století se ženě podařilo získat svobodu, jakou dosud neměla a která se i nadále posouvá za hranice možného i nemožného (mluvíme zde samozřejmě o ženách ve vyspělých společnostech, protože stále ještě je mnoho zemí, kde se ženám práv a svobody nedostává). Toto získání svobody je spojeno s krizí identity ženy, která se ve světě rozmáhá. Před ženou se najednou objevilo a objevuje mnoho nových možností a příležitostí, se kterými si neví rady a kterých se následně chápe špatným způsobem. Sama si jako žena již nějaký čas kladu otázku, v čem spočívá opravdové poslání ženy a co je její skutečnou podstatou. Není správné, aby se žena snažila být úspěšnou za všech okolností a chtěla se vyrovnat muži ve všech oblastech, jak je trendem v současné době. Kdyby to bylo správné, proč by tedy Bůh stvořil člověka jako muže a ženu v celé jejich rozdílnosti? Na druhou stranu jsem vždycky věděla, že není dobře, když se žena zcela a ve všem bezpodmínečně podřizuje muži a ztrácí tak svoji důstojnost. Kde je tedy ta pravá rovnováha a v jakém bodě se nachází skutečná podstata ženy jako Božího stvoření? Na tyto otázky se budu snažit ve své práci odpovědět.

Již od počátku studia na Cyrilometodějské fakultě jsem věděla, že chci psát práci z oblasti spirituální teologie. Vždy mě nejvíce zajímala křesťanská spiritualita manželů, rodin a ženy, která žije v manželství, neboť jsem cítila, že pro tuto cestu jsem sama povolána. Proto jsem se rozhodla pro práci o modlitbě ženy žijící v manželství. Modlitbu jsem zvolila z toho důvodu, že je základním prostředkem ke komunikaci s Bohem, který skrze tento prostředek, tento jeho živoucí vztah s člověkem, dává ženě i muži obrovskou milost. Milost, která je doprovází již od počátku. „*Modlitba doprovází celé dějiny spásy jako vzájemné volání mezi Bohem a člověkem.*“¹

V této práci se tedy budu zabývat ženou a modlitbou - nejdříve každým tématem zvlášť a následně ve vzájemném spojení. Jak jsem již zmínila, a jak vyplývá z názvu, půjde o ženu, žijící v manželství, ale některé kapitoly se budou věnovat všem ženám bez rozdílu.

¹ Katechismus katolické církve, 2591. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. (Dále jen KKC)

Bakalářská práce je rozdělena na tři velké části. V první části se budu zabývat identitou ženy, tak jak se jeví ve světle Božího stvoření a jak nám to předkládá kniha Genesis. Dalším ústředním tématem této části je Ježíš Kristus, který přináší až revoluční pohled na poslání ženy. Hned následující kapitola se věnuje postavení ženy v církvi, která toto Ježíšovo poselství přijímala velmi pozvolna. V dalších oblastech velké kapitoly o identitě ženy načrtnu, v čem by měla spočívat pravá povaha ženství a jaké vlastnosti ženu mohou dovést k nalezení vlastní identity. Nesmíme zapomínat ani na povinnosti, které učí člověka zodpovědnosti a trpělivosti. Poslední kapitoly velké části o identitě ženy jsou věnovány ženě-manželce, tak jak nám toto povolání předkládá Písmo v čele s listem sv. Pavla Efezanům. Bude zajímavé se blíže zaměřit na manželství jako svátost a ukázat si, že manželství je prvním povoláním od počátku Stvoření. V kapitole o mateřství nalezneme tu největší podstatu ženy. Lze říci, že žena v sobě nosí mateřství, i když děti nemá a nebo nemůže mít. Fenomén neplodnosti se v současném světě rozšiřuje stále více. Je to velice bolestný fenomén, ale útěchu může přinášet cesta duchovního mateřství a duchovní plodnosti, která otevírá cestu ke zralosti ve společenské lásce, v níž může manželská dvojice růst a díky níž se otevírá druhým.²

Druhá velká část mé bakalářské práce se věnuje modlitbě ženy. Nejdříve se podíváme na křesťanskou modlitbu obecně. Přiblížíme si některé její cesty a popíšeme, v čem spočívá podstata a někdy i nebezpečí těchto cest. V kapitole o modlitbě vdané ženy si pojmenujeme některé rozdíly mezi mužskou a ženskou spiritualitou, která má bezprostřední vliv na modlitbu. O tom, jaká specifika v sobě skrývá modlitba s manželem, modlitba s dětmi, či modlitba osobní a ve společenství, pojednávají další kapitoly této oblasti o modlitbě ženy. Její závěr je věnován některým velkým ženám duchovní tradice. Začneme tou největší z největších, kterou je bezpochyby Panna Maria, za ní následují sv. Terezie z Avily, jež jako učitelka církve je učitelkou modlitby především, Terezie z Lisieux a Edita Steinová. Je zcela náhodou, že jsou tyto tři ženy stejné spirituality, spirituality Karmelu, ale již není náhodou, že jsou mi svým učením a životem neblíží.

Poslední část práce s názvem Příklady vdaných svatých žen, nám přiblíží čtyři ženy uznávané v tradici církve jako světice, které žily v manželství a staly se matkami. Vybrala jsem sv. Helenu, sv. Moniku, sv. Alžbětu Durynskou a jako zástupce českých

² Srov. AMBROS, P. Lidská osoba a sexualita. In *Žena v církvi a ve společnosti II.*, s. 30. Sborník Unie katolických žen. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2001.

svatých žen sv. Zdislavu. Každá z nich svým životem zanechala světu určité poselství. Všechny se vykazovaly láskou nejen ke své rodině, ale také k bližním a zejména k Bohu. Tyto čtyři ženy jsou ale pouhým zlomkem všech žen, které se plně odevzdaly své rodině a zároveň se dokázaly starat o druhé a projevily přitom neskonalou víru a pokoru. Nechci touto kapitolou předkládat ženám to, jakými by se měly stát, ale ukázat jim, co všechno jde v životě dokázat s vroucí vírou a láskou.

V závěru své práce krátce zmíním malou anketu o modlitbě, kterou jsem dala k vyplnění několika vdaným ženám.

Mým cílem je komplexně z lidského hlediska pojednat o ženě jako o Božím stvoření a poukázat na ženství jako na obrovský dar. Chci ukázat, že ženin duchovní život má svá specifika a je založen převážně na hlubokém citovém vztahu k Bohu. Dále chci vybídnout čtenáře k přemýšlení o tomto tématu, o duchovním životě, o vztahu mezi mužem a ženou a o tom, jaká specifika v sobě nese rozdílnost pohlaví v oblasti spirituality. Chtěla bych je také vyzvat k diskusi s tím, že toto téma je zcela otevřené a přímo vybízí k mnoha otázkám a odpovědím, které tato práce není schopna v celém svém rozsahu pojmout.

Věřím, že má práce bude obohacením a povzbuzením pro ženy, které svůj život zasvětily svým rodinám.

1 IDENTITA ŽENY

Každý má právo na svou důstojnost. Různé národy, etnické skupiny, sociálně slabší lidé, ti všichni se dožadují spravedlnosti a rovnosti, která jim byla uzmuta a na kterou mají právo. Jednotliví lidé i skupiny chtějí žít plnohodnotný život důstojného a svobodného člověka a plně využívat bohatství tohoto světa. Nejinak je tomu i u žen, které se dožadují právní i skutečné rovnoprávnosti s muži tam, kde ji ještě nedosáhly.³ Problematika ženy jako takové, jejího postavení, identity a možností ve světě je velice obsáhlým a často probíraným tématem. Již od starověku musela žena snášet nepříznivé postavení a hodnocení ze strany mužů. Byla mužovým majetkem, jeho otrokyní, s níž mohl nakládat podle své libosti. Tato pohlavní nerovnost byla patrná v mnoha kulturách (např. Persie, Řecko, Judaismus).⁴ Teprve příchod Ježíše Krista přináší nové poselství o rovnoprávnosti mezi lidmi, tedy i mezi mužem a ženou. Ale i tak byl proces emancipace dlouhodobý a citlivý k zavedeným společenským řádům dané doby a předsudky stále přetrvávaly i v křesťanství.⁵ Až v 19. století se dostává do popředí otázka emancipace ženy ve všech společenských oblastech a ve 20. století to podtrhl vznik feministického hnutí, které přineslo změny i do situace ženy v církvi.⁶ Tyto změny v přístupech k ženě však způsobily, že v její psychice vzniklo vakuum vlastní identity, které se vyplnilo bezvýsledným hledáním.⁷ Proto se v této části práce pokusíme ukázat možnou cestu k nalezení důstojnosti a vlastní identity. Budeme se zabývat povahou ženy, její přirozeností, možnostmi, posláním a tím vším z pohledu křesťanské víry. Zaměříme se na život v manželství a v rodině, protože toto jsou

³ Srov. JAN PAVEL II. Pastoralní konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 9. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

⁴ Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, s. 1344. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992.

⁵ Srov. MÁDR, O. Žena-laik v církvi podle církevních dokumentů. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 20. Sborník Unie katolických žen v období 1997-1999. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ.

⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 20.

⁷ Srov. ZEDNÍČEK, M. Identita ženy ve světle stvoření. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 33.

základní aspekty povolání ženy a tedy musí být dostatečně doceněny a uznány, jelikož jsou nezbytnou součástí ženství.⁸

1.1 ŽENA V BOŽÍM ZÁMĚRU

Písmo svaté nám přibližuje a napovídá, jaký úmysl měl Bůh s člověkem, když jej stvořil. Slova knihy Genesis prozrazují mnohé a na základě toho můžeme pochopit, jaké je poslání muže a ženy na této Zemi. V následujících kapitolách se budeme snažit dokázat to, že žena má v srdci Boha své podstatné místo a že ji zahrnuje speciální milostí a důstojností. K tomu nám pomůže již zmiňované Písmo svaté, v čele s knihou Genesis a evangelijním poselstvím Nového zákona.

1.1.1 Muž a žena ve světle stvoření (Genesis)

Člověk je vrcholem řádu stvoření ve viditelném světě. „*I řekl Bůh: Učinme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby.(...) Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“ (Gen 1,26-27). Muž i žena byli tedy stvořeni k obrazu a podobě osobního Boha. To, že byli stvořeni také znamená, že byli Bohem chtěni, jak v dokonalé rovnosti jako lidské osoby, tak i v jejich vlastním bytí ženy a muže.⁹ Oba byli obdařeni smysly a rozumem, díky nimž mohou vládnout nad ostatními tvory viditelného světa. Žena byla stvořena z mužova žebra, jako jeho druhé já, jako jednota dvou od počátku (srov. Gen 2,24) a právě ona, žena stvořená ze stejného těla a zahalena stejným tajemstvím, dá životu muže budoucnost.¹⁰ „*Už tedy chápeme, proč muž vždy vyhledává ženu, jako by hledal tu část sebe, jež mu byla vzata při Stvoření, a proč se žena snaží sjednotit s tím, z něhož*

⁸ Srov. ENDER, E. J. Projev na 10. výročním sněmu UKŽ. In *Žena v církvi a ve společnosti III.*, s. 9. Sborník Unie katolických žen. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2005

⁹ Srov. KKC, 369.

¹⁰ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY (dále jen KPNV). List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě. In *Žena v církvi a ve společnosti III.*, s. 90.

byla vzata, aniž by však spolu splynuli anebo se navzájem zaměnili, což by znamenalo návrat k Adamově spánku.“¹¹

Muž a žena byli stvořeni jako rovni si v důstojnosti a zároveň odlišní, aby mohli být sjednoceni¹² a stali se jedním tělem (srov. Mt 19,5-6). Žili ve společenství s Bohem a poznávali se skrze jeho pohled. Jak muž tak i žena byli totiž povoláni ke společenství lásky a k tomu, aby toto společenství promítali do světa. „V jednotě dvou jsou muž a žena od začátku povoláni nejen, aby žili vedle sebe nebo spolu, nýbrž jsou povoláni také k tomu, aby žili navzájem jeden pro druhého.“¹³

Vzájemný vztah mezi mužem a ženou na počátku zatížil hříchem, který pronikl do lidského srdce. Člověk sveden hadem upadl do hříchu (srov. Gen 3,1-20), čímž byla narušena jednota mezi mužem a ženou a dodnes je potřeba k této jednotě směřovat. Muž začal ženě nedůvěřovat, protože to ona přivodila jeho pád, ale i nadále po ní toužil a vyhledával ji. Žena zase od muže očekávala příliš, její požadavky byly příliš velké a to přineslo jen zklamání a následně i ovládnutí ze strany muže, který těžil z její síly.¹⁴ Toto se hluboce promítalo a promítá do našich srdcí dodnes.

„Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on ti bude vládnout.“ (Gen 3,16). Toto jsou slova Hospodina adresovaná ženě po zasetí hříchu do lidského srdce. V této situaci se ztrácí rovnost, úcta a láska tak, jak podle původního Božího plánu žádá vztah mezi ženou a mužem.¹⁵ Bůh tímto prohlášením nechtěl ženu zatratit, ale dal jí tak prostředek k tomu, aby se mohla účastnit vykoupení, spásy.¹⁶ Bůh přece neodstraňuje následky našich chyb záhy, vždyť jsme si je sami přivodili tím, že jsme se postavili mimo jeho zákon. On nás však skrze následky našich chyb touží spasit, abychom se s ním mohli sjednotit a našli tak štěstí jako v ráji před pádem.¹⁷

Ve vztahu mezi mužem a ženou vyvolává výrok: „(..) on ti bude vládnout“ (Gen 3,16) rozporuplné reakce. Ženy proti tomu právem bojují, ale nesmí při tomto boji

¹¹ CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 54. Praha: Paulínky, 2005.

¹² Srov. *Tamtéž*, s. 17.

¹³ JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 7. Apoštolský list o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku. Praha: Zvon, 1992.

¹⁴ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 55.

¹⁵ Srov. KPNV. List biskupům katolické církve...In *Žena v církvi a ve společnosti III*, s. 91.

¹⁶ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 66.

¹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 58.

zapomenout zůstat ženami, aby tak neztratily to, co tvoří jejich veliké bohatství. „*A to je bohatství nesmírné! V biblickém líčení zvolání prvního muže, když spatří stvořenou ženu, je zvolání obdivu a okouzlení, které pak prostupuje celé dějiny člověka na zemi.*“¹⁸ Ženské přednosti nejsou menší než mužské, jsou jen odlišné a žena i muž by měli usilovat o své uskutečnění, o svou důstojnost a povolání na základě svého bohatství obsaženém v jejich ženství, respektive v mužství.¹⁹ Oni svým ženským bytím a mužským bytím zrcadlí Stvořitelovu moudrost a dobrotu.

1.1.2 Ženy v evangeliu

Písmo a zejména Nový zákon je pro církve nesmírnou inspirací a ukazuje jí (církvi) cestu, kterou se má ubírat a jaké postoje by měla zaujímat. Neobyčejnou důstojnost ženy, kterou jí dává Bůh, ukazuje právě Písmo v „příběhu“ mladé a pokorné dívky z Nazareta - Marie. Ona je nejúplnějším a nejdůležitějším příkladem důstojnosti a povolání ženy. Díky ní objevujeme v ženě pravou důstojnost a lidství. „*Tento nový objev má ustavičně pronikat do srdcí každé ženy a utvářet její povolání a její život.*“²⁰ Maria se stala svědkem nového počátku a nového stvoření. Skrze ní se započala nová smlouva Boha s lidstvem, která byla uzavřena vykoupením skrze Kristovu krev (srov. Žid 9,14). Syn Boží se narodil z ženy (srov. Gal 4,4). Ona stojí ve středu události, která přináší lidem spásu. „*Maria se od prvního okamžiku svého božského mateřství, svého spojení se Synem, kterého Otec poslal na svět, aby svět byl skrze něho spasen, zapojuje do mesiášské služby Kristovy.*“²¹

Kristův pohled na ženy byl prostý a hluboký, on byl opravdovým obhájcem důstojnosti ženy, což nám může dosvědčit i několik úryvků z evangelia. Čtvrtá kapitola Janova evangelia popisuje Ježíšův rozhovor se Samařskou ženou. Rozmlouvá s ní o věcech, o kterých se se ženami nediskutovalo a učedníci, kteří za ním přišli se velice divili, že vůbec mluví se ženou (srov. J 4,27). Ježíš mluvil s ženami zcela odlišně, než bylo v jeho době obvyklé. Podobně je tomu i v příběhu ženy přistižené při cizoložství (srov. Jan 8,3-11). Zákoníci a farizeové ji k němu přivedli a zkoušeli ho. Chtěli ji

¹⁸ JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 10.

¹⁹ Srov. *Tamtéž*, 11.

²⁰ *Tamtéž*.

²¹ *Tamtéž*, 5.

ukamenovat. On však probudil jejich svědomí. Ženy byly často diskriminovány ve prospěch muže a že je takový postoj správný v nich byl hluboce zakořeněný. Ty, které byly přistiženy při hříchu, byly vydávány veřejnému mínění, zatímco muž, účastný na stejném hříchu, se za ní schovával a žena platila velikým ponížením a kolikrát i životem.²²

Dalším důkazem toho, že Ježíš ví, co je v člověku, v muži i ženě, a zná jeho cenu je vyprávění o ženě-hříšnici, která mu umývala nohy (srov. Lk 7,37-50). Projevila velkou lítost, touhu po uzdravení a lásku, proto jí Ježíš uzdravil od hříchů, odpustil ji viny a zasel do jejího srdce pokoj.

Evangelia mluví také o ženách, které Ježíš uzdravil fyzicky. Například o Šimonově tchýni (srov. Mk 1,30-31) nebo o ženě, které trpěla dvanáct let krvácením (srov. Mk 5, 25-34). Nermalou roli v evangeliu hrají i sestry Marta a Marie (srov. J 11,21-33), ale především musíme zmínit ženy, které byly s Ježíšem až do jeho smrti. Kromě Jana nestáli pod křížem učedníci, ale ženy, které ho často doprovázely. Ukázaly se být silnější než apoštolové: „(...) ty, které mnoho milují dokážou přemoci strach.“²³ Ony jsou vůči Ježíši zvláště citlivé. Jak vypráví Matoušovo evangelium (srov. 28,1-10), tak ženy byly první, kdo se dozvěděl o jeho vzkříšení, také byly první vyzvány, aby to řekly apoštolům a první mu po zmrtvýchvstání objímaly nohy. Marie Magdalena byla prvním živým nositelem radostné zvěsti a nenahraditelným svědkem (srov. J 20,16-18). Z toho všeho je jasné, že díky Ježíšovi mohou ženy objevovat samy sebe, svou důstojnost a díky němu se cítí být milovány. „*Bůh tvoří každou z nich, volí si ji a miluje ji v Kristu.*“²⁴

1.1.3 Postavení ženy v katolické církvi

V prvních století tohoto letopočtu se ženám přisuzovaly společenské role manželky, matky nebo zasvěcené panny, ale k jiné spoluúčasti na tvorbě církve nebyly kvůli předsudkům zvány. I velcí církevní Otcové jako sv. Jeroným nebo sv. Augustin

²² Srov. JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 14.

²³ *Tamtéž*, 15.

²⁴ *Tamtéž*, 13.

těmto předsudkům podléhali.²⁵ Když vyvstalo období manicheismu, které hlásalo, že všechno tělesné je hříšné, sexualita byla démonizována a na ženu se nahlíželo jako na věc žádostivosti, neměly to ženy vůbec lehké. Zároveň s tím se prosazoval i celibát, což mohlo navozovat přesvědčení, že spojení s ženou, manželství je něco méněcenného, kdežto kněžství něco výjimečného, jelikož jde o prostřednictví mezi Bohem a člověkem. Dnes už však víme, že jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi je Kristus.²⁶

Ve středověku poskytlo ženám větší vážnost ženské mnišství. Mnišky dosahovaly vzdělání a samy je pak poskytovaly dívkám ve svých klášterech a školách. Ale i tak zejména objevení řecké antické filosofie způsobilo, že i sám sv. Tomáš Akvinský podléhal myšlence, že žena není stejně dokonalým obrazem Boha jako muž.²⁷ V novověku a zejména v 19. století se otázka žen a jejich emancipace (nejen) v církvi dostává do popředí.

V 2. polovině 20. století se mění obraz katolické církve díky II. vatikánskému koncilu, který přišel s mnoha důležitými změnami i v otázkách postavení žen v církvi. Tento koncil přichází s poselstvím, které dává ženě prostor. Dává ji najevo, že se s ní počítá, že má v církvi své důležité místo a že její aktivní účast na životě církve a vůbec společnosti dokáže zabránit úpadku.²⁸ Již během koncilu přišel s podobnou myšlenkou papež Jan XXIII. ve své encyklice *Pacem in terris*. V tomto dokumentu říká: „*U ženy se stále víc a více probouzí vědomí její důstojnosti. Je si vědoma, že nemůže dopustit, aby byla považována za neživou věc nebo za nástroj a aby se s ní tak jednalo. Žádá, aby byla považována za plnoprávnou osobnost, tak jak je to ve shodě s její důstojností, a to jak v rodině, tak i ve veřejném životě.*“²⁹

Velice významným dokumentem o ženě a její důstojnosti je encyklika *Mulieris dignitatem*, jejímž autorem je papež Jan Pavel II. Tento spis je považován za jakýsi

²⁵ Srov. MÁDR, O. Žena jako laik v církvi podle církevních dokumentů. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 20.

²⁶ Srov. MALÝ, V. Postavení ženy v církvi. In *Žena v církvi a ve společnosti III.*, s. 64.

²⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 20.

²⁸ Srov. Poselství koncilu ženám (8.12.1966): AAS 58 (1966), 13-14. Citováno z: JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 1.

²⁹ JAN XXIII. *Pacem in terris*, s. 13. O míru mezi národy a o tom, jak ho nastolit v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě. Vatikán: Tipografia poliglotta vaticana, 1964.

náčrt teologie ženy.³⁰ Jan Pavel II. se věnoval problematice ženy, manželství a rodiny také v encyklice *Familiaris consortio* a v knize katechezí o lásce s názvem *Teologie těla*. Ze všech těchto dokumentů je patrné, že církev vychází z Písma svatého a Ježíšova poselství, které jsme si připomněli v předchozí kapitole, protože po jeho vzoru a po vzoru Panny Marie se má církev učit lásce k Bohu a k bližnímu a také se naučit přijímat utrpení tohoto světa zatíženém hříchem a násilím.³¹

Dnes se postavení ženy v církvi zásadně mění, už není vnímána jako ta, která je tu jen pro pomocné práce, ale dostává se jí více prostoru téměř ve všech církevních odvětvích, avšak i nadále je potřeba umožňovat ji, aby její role byla ve shodě s jejími přirozenými vlohami. Je povinností všech, aby uznali a podporovali účast žen na kulturním a církevním životě.³² Ženy dnes pracují na biskupstvích, vyučují teologii, účastní se různých rad a není vyloučeno, že by se mohly stávat diakonkami, jako to bylo v prvotní církvi.³³ Ženy totiž mohou dát službám církve svůj ráz, proto je nutné, aby se zvýšila jejich účast v různých oborech církevního apoštolátu, pokud si tedy zachovají vlastní ženskost a identitu.³⁴

1.2 PRAVÁ POVAHA ŽENSTVÍ

Lidská společnost se neustále mění a s ním i postavení ženy. Ženy (mluvě o ženách žijících ve vyspělých společnostech, zejména v Evropě a Americe) mají stále více prostoru a svobody, a tím se jim otvírají nové možnosti. Může se zdát, že problémy s postavením žen ve společnosti jsou vyřešeny. Ano, ale jenom na povrchu, problémy hlubšího rázu stále zůstávají. Ženy touží být úspěšné, derou se vpřed, chtějí být vidět a být uznávané. Rozhodly se, že se vymaní z nadvlády mužů a začaly přijímat mužská schémata na úkor své ženskosti.³⁵ Proto se nyní budeme zabývat tím, co je opravdovou

³⁰ Srov. MÁDR, O. Žena jako laik v církvi podle církevních dokumentů. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 22.

³¹ Srov. KPNV. List biskupům katolické církve o spolupráci... In *Žena v církvi a ve společnosti III.*, s. 98.

³² Srov. JAN PAVEL II. Gaudium et spes 9. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*.

³³ Srov. MALÝ, V. Postavení ženy v církvi. In *Žena v církvi a ve společnosti III.*, s. 64.

³⁴ Srov. *Tamtéž*.

³⁵ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 11.

podstatou ženy, jaké hodnoty a vlastnosti z ní dělají ženu a také jejími povinnostmi, které jsou nedílnou součástí života každého člověka.

1.2.1 Podstata ženy

Můžeme uvažovat ve smyslu, že veškeré ženství a jeho podstata mají základ v mateřství,³⁶ kterému se budeme věnovat více až v dalších kapitolách.

Ženino prožívání je rozdílné od prožívání muže. Má jinou emotivitu, osobnostní profil, rozumové operace a rozdíly jsou také patrné v intuici, formě modlitby (o tom v jiné části práce) i jinde.³⁷ Žena má zvláštní schopnost empatie, tedy vcítění se do psychického stavu druhé osoby, což je základem pro sociální komunikaci. Tuto schopnost si nese v sobě, kdežto muž se jí musí učit, pokud si ji chce osvojit.³⁸ „Schopnost sdílet život s jinou osobou a sdílet skutečně všechny věci, velké stejně jako malé, radosti i bolesti, ale také práci a problémy, to je její dar a její příležitost.“³⁹ Právě empatie přináší i další schopnost ženy přijímat druhého. Její hluboké vnímání pak směřuje k podpoře, ochraně a růstu života druhých, což se vykazuje jako nesmírné svědectví o pravém smyslu lásky.⁴⁰ Ženino cítění a vnímání tak rozvíjí smysl pro krásu, o které se budeme bavit v následující kapitole.

1.2.2 Povinnosti ženy

Když Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, dal jim stejným způsobem nejen důstojnost a nezcizitelná práva, ale také povinnosti a odpovědnost příslušející jejich pohlaví.⁴¹ Nejdůležitější povinností je zachování si vlastní důstojnosti. Už bylo několikrát řečeno, že by se žena neměla chtít vyrovnat mužům, ale vážit si toho, že je ženou. Být jí neznamená být někým menším. Žena by se také neměla bát být jinou, než je její okolí, žít v opravdovém přesvědčení a mít otevřené srdce, jenž promlouvá

³⁶ Srov. ZEDNÍČEK, M. Identita ženy ve světle stvoření. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 31.

³⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 31.

³⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 30.

³⁹ STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 39. Praha: Paulínky 2005.

⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Evangelium vitae*, 99. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995.

⁴¹ Srov. COPPA, G. Důstojnost ženy se měří řádem lásky. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 61.

k druhým, kteří z této otevřenosti mohou následně čerpat, to je jedna z podstat ženství.⁴² „Žena nesmí stát ve Stvoření jako hluchý a slepý člověk, který nedbá na své předurčení a zanedbává vše, co dostal jako dary, které je třeba posilovat. Každá nese v sobě krásu, již je třeba rozvíjet. Každá je obdařena schopností citu tuto krásu objevovat a poznávat.“⁴³ Povinností ženy je rozvíjet v sobě tuto krásu, která úzce souvisí s čistotou nejen těla, ale i myšlenek a citů.

1.2.2.1 Krása je milostí ženy

Opravdová krása je milostí ženství a nesouvisí s tělesností, je totiž ukrytá v její povaze, v ženském působení, v jemnosti, laskavosti a čistém studu. Tyto vlastnosti jí pomáhají k nalezení své ceny a k tomu, aby si vážila sebe sama.⁴⁴ Bůh dává ženě světlo, které z ní tuto krásu vyzařuje. „Žena, která na sobě cítí láskyplný pohled svého manžela a která ví, že ji Bůh miluje, září krásou.“⁴⁵

Malé dítě se vidí pohledem svých rodičů a následně i pohledem jiných lidí, se kterým pak ztotožňuje svůj pohled, a to může způsobit komplexy a neschopnost přijmout sebe samého. U žen jde také o něco podobného, protože žena je citlivější na pohledy druhých. Touží potom líbit se, být obdivována a milována. To může vést k povrchnímu pojetí krásy. Za každou cenu se musí líbit každému, tím následně rozptyluje svoji pozornost a ztrácí svou pravou osobnost a půvab. Je málo žen, které o sobě mají kladné mínění a ty, které se zdají být sebejisté často skrývají bolest, kterou nechtějí přiznat.⁴⁶ Krása, která je ukrytá v nitru každé ženy, má velikou moc, když ji nechá vycházet ven a upravovat a formovat vše okolo sebe. Ona cítí krásu a díky tomu může krášlit sebe i okolí. Žena v sobě krásu objevuje tím, že se dává do každého svého díla, které koná, a to ji zpětně bude dělat radost.⁴⁷

⁴² Srov. *Ženám*, s. 5. Praha: Volání, 2007.

⁴³ *Tamtéž*, s. 5.

⁴⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 9 a 10.

⁴⁵ CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 146.

⁴⁶ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 39.

⁴⁷ Srov. *Ženám*, s. 31.

1.2.2.2 Čistotou k zachování si důstojnosti

Když chceme hovořit o čistotě v životě ženy, musíme si tento pojem vyjasnit. „*Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uvidí Boha.*“ (Mt 5,8). Jak je z tohoto Ježíšova výroku při horském kázání patrné, jde zejména o čistotu srdce, kterou Kristus upřednostňoval před vnější a povrchní (srov. Lk 11,39). Nechceme říci, že se toto téma netýká muže. Právě naopak. Čistota u ženy může vykonat mnoho v životě muže. Stává se pro něj motivací a vzbuzuje v něm snahu o to být dobrým a ušlechtilým člověkem, což může přinést harmonii nejen do vztahu, ale i do okolního světa. Čistota vede k pravé lásce v manželství, partnerství i k opravdovému duchovnímu životu.⁴⁸

Je velmi důležité si zachovávat také čistou mysl. Ženy ji často zatěžují nepotřebnými věcmi a myšlenkami. Moc přemýšlejí a nechávají se tím vším pohltit. Zde je nutné vyvarovat se útěku před problémy. Není totiž správné dělat, že neexistují. Na druhou stranu není zase správné se problémy moc zabývat, protože přílišná analýza problému nemůže pomoci. Avšak když žena upře pohled jen na to důležité a posilující a odvrátí jej od sebe, pak se může přiblížit Bohu, každodenní všední život se stane nevšedním a ona tím získá možnost zjistit, kým vlastně je.⁴⁹

„*Ne co vchází do úst, znesvěcuje člověka, ale co z úst vychází, to člověka znesvěcuje.(...) To však, co z úst vychází, jde ze srdce, a to člověka znesvěcuje.*“ (Mt 15,11 a 18). Slovo má velikou sílu. Je to dar, který může prozářit, rozveselit, ale i velmi ublížit. Slova vyřčená ženou v sobě mají nést útěchu, mají uzdravovat, posilovat a pomáhat tam, kde je to třeba.⁵⁰ K tomu je potřeba mít dary ticha (zklidnění), pokoje a sebeovládání. Díky tomu žena nalezne vhodný okamžik a vhodné slovo v dané situaci. Některé ženy neumí mlčet, často jsou jako sopky, které vybuchují. Neuvážená slova ji pak oslabují.⁵¹

Mluvili jsme zde o mravní čistotě, čistotě mysli a řeči. Všechny tyto oblasti bezprostředně ovlivňuje cit, který je velmi úzce spojen s láskou, protože každý cit z opravdové lásky je čistý.⁵²

⁴⁸ Srov. *Ženám*, s. 17.

⁴⁹ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 40.

⁵⁰ Srov. *Ženám*, s. 22.

⁵¹ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 139.

⁵² Srov. *Ženám*, s. 22.

„Čistota nitra, láska, něžnost, jemnost, ohleduplnost a trvalý vnitřní pohled vzhůru povznáší celou bytost ženy, a ta jakoby se stávala lehčí, ženštější a zářivější. Její pohyby budou tancem, její mluva líbeznou písní, úsměv hojivým lékem a povzbuzením. Taková žena je důstojná.“⁵³

1.2.3 Hledět na Boží tvář

Již jsme mluvili o tom, že ženy jsou obdařeny zvláštní citlivostí a vnímavostí vůči tomu, co se kolem nich děje, což přináší i svá úskalí. Každé utrpení a bolest je hluboce zasáhne do srdce. Touží to změnit a hledají ideál, čímž mohou promarnit celý život a vzbudit v sobě pocity vlastní průměrnosti a zklamání. Ale Bůh vidí mnohem dál než člověk, stačí jen trpělivě a s důvěrou hledět na Jeho tvář. Touha po Bohu jde u ženy ruku v ruce s touto vnímavostí a jestliže je plně zakotvena v Ježíši je nejlépe chráněna.⁵⁴

1.3 MANŽELKOU A MATKOU VE SVĚTLE BOŽÍ LÁSKY

V této kapitole si ukážeme, že povolání ženy jako manželky a matky spočívá předně v schopnosti milovat, darovat se a sdílet lásku druhého. Inspirací nám opět bude Písmo svaté, zejména část páté kapitoly listu Efezanům, kde se svatý Pavel zabývá vztahem mezi mužem a ženou v manželství, který připodobňuje ke vztahu Ježíše Krista a církve. V návaznosti na toto téma si vysvětlíme, proč je manželství podle katolické církve jednou ze svátostí a nakonec se podíváme na mateřství, ve kterém se naplňuje skutečná podstata ženy.

1.3.1 Vztahem Krista a církve k pochopení vztahu mezi mužem a ženou v manželství

„V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou bez

⁵³ Ženám, s. 23.

⁵⁴ Srov. STEINOVÁ, E. Eseje o ženách. Citováno z: ZAGANOVÁ, P. Ženy ženám, s. 129.

poskvrny, vrásky a čehokoliv podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale živí je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev; vždyť jsme údy jeho těla. Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev. A tak i každý z nás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu“. (Ef 5,21-32).

Tato část Pavlova listu Efezanům je klíčovým odkazem na manželství jako svátost a ukazuje, že lásku mezi mužem a ženou máme chápat podle vztahu Krista k církvi. Krátký rozbor textu nám pomůže blíže pochopit vzájemný vztah mezi mužem a ženou. Na začátku textu mluví sv. Pavel o vzájemné podřízenosti. Zdrojem této podřízenosti je křesťanská láska, která podmiňuje a vytváří morální jednotu manželů a zavazuje muže, aby se staral o dobro své ženy. Slova o podřízenosti manželky svému muži nesmíme chápat jako nadvládu muže. To, že to tak je, nám potvrdí další pasáž Pavlova listu „*Muži milujte své ženy (...)*“ (Ef 5,25). Láska se totiž uskutečňuje sebedarováním, vzájemnou podřízeností a ne zotročováním. Žena, která je milována pak snadno nachází motivaci k lásce a k již zmiňované podřízenosti ve svém vztahu ke Kristu.⁵⁵ „*Manželství odpovídá povolání křesťanů jen tehdy, když zrcadlí lásku, kterou Kristus - Ženich dává své nevěstě - církvi a kterou se církev snaží Kristu opětovat.*“⁵⁶

1.3.2 Svátost manželství

V předchozí kapitole jsme řekli, že manželství je svátost a teď si krátce vysvětlíme proč. Všeobecně se svátost definuje jako viditelné znamení ustanovené Kristem.⁵⁷ Manželství bylo ustanoveno již na počátku slovy: „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.*“ (Gen 2,24). Tento výrok započal lidské společenství a vyjadřuje i spásonosnou iniciativu Stvořitele. Manželství totiž stvoření nejen prodlužuje (plození), ale i rozšiřuje na další generace lidí a jeho plody jsou dary od Boha.⁵⁸ Na tento počátek při obhajobě nerozlučitelnosti manželství se odvolávají i evangelia (srov. Mt 19,3-9; Lk 16,18; Mk 10,2-12). Tyto úryvky Písma

⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 406. *Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Praha: Paulínky, 2005

⁵⁶ JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 409.

⁵⁷ Srov. KKC, 1210.

⁵⁸ Srov. *Tamtéž*.

potvrzují manželství jako svátost ustanovenou Stvořitelem od počátku. Muž a žena jsou povoláni stát se jedním tělem a účastnit se na stvořitelské lásce Boha. Pouto lásky mezi mužem a ženou je obrazem a znamením smlouvy Boha s jeho lidem (srov. Oz 3). Manželství je památkou a neustále zpřítomňuje tuto smlouvu. Muž a žena jsou stvoření ke komunikaci a společenství v lásce po vzoru Trojice. „Vzájemné vztahy manžela a manželky mají vyvěrat z jejich společného vztahu ke Kristu.“⁵⁹

Manželským slibem při obřadu přijímají ženich a nevěsta svátost, vysluhují si ji před svědky. Slib uzavírají skrze slovo, kterým si vzájemně darují sebe navzájem, svoje mužství a ženství a vyjadřují jej na úrovni intelektu a vůle, svědomí a srdce.⁶⁰ Darovat sebe s opravdovou láskou dává jistotu a důvěru, která se projevuje ochotou pro druhého i zemřít. To je ta svátost, která se konkretizuje v Kristově kříži a zmrtvýchvstání.⁶¹

„Manželská láska má v sobě něco univerzálního, co zahrnuje všechny stránky osoby. Týká se těla a pudů, síly a citů i smyslů, touhy ducha a vůle. Je hluboce zaměřena na osobní jednotu, která společenstvím v jednom těle vede manžele k tomu, aby se stali jedním srdcem a jednou duší. Vyžaduje nerozlučitelnost a věrnost v definitivním vzájemném odevzdání a je otevřena pro plodení.“⁶²

Vzájemná láska manželů, darování se sobě navzájem otevírá cestu novému životu, čímž se oba účastní na stvořitelské moci Boží.⁶³ Manželům se tak dostává důstojnosti jako rodičů, kdy si uvědomují svatost života, kterému dávají vzniknout, otvírají jej prvním darům Ducha, aby dosáhl svobody ve slávě Boží. Díky tomu se mohou vzájemně poznávat v dítěti, ke kterému dali oba dva podnět, objevují nového člověka a poznávají své lidství a svůj živý obraz.⁶⁴

1.3.3 Mateřství jako neobyčejná milost Boží

Lze uvažovat, že každá žena je matkou, a to nejen díky svým genetickým předpokladům, ale i díky svému celému životu. Žena, která nemůže mít děti,

⁵⁹ JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 403.

⁶⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 472.

⁶¹ Srov. AMBROS, P. *Lidská osoba a sexualita*. In *Žena v církvi a ve společnosti II.*, s. 27.

⁶² JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*, 13. Encyklika o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981. Praha: Zvon, 1996.

⁶³ Srov. JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 18.

⁶⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 107 a 463.

uskutečňuje své mateřství vůči jiným dětem a lidem, protože ženin duchovní i duševní život je jím prodchnut. Díky tomu dokáže lépe než muž vnímat celek a vyvěrá z ní vlastní tolerance, protože jí je svěřen člověk ke zrození a k přípravě na samostatný život. Díky tomu má také zvláštní pochopení pro slabost a nedokonalost člověka.⁶⁵ „*Mateřství v sobě obsahuje jedinečné společenství s tajemstvím života, který dozrává v ženě lůně(...)*Tento jedinečný způsob setkání s novým člověkem, který zvolna vzniká, vytváří z její strany určitý přístup k člověku – nejen k vlastnímu dítěti, ale k člověku vůbec, přístup, který hluboce vyznačuje celou ženinu osobnost.“⁶⁶

Mateřství se neobejde bez oběti. Žena podstoupí velikou bolest při porodu, ale tato bolest přivádí zvláštní naději, jež v sobě nosí každé novorozeně přicházející na svět, naději, která dává důstojnost matce, otci i dítěti.⁶⁷ „*Žena, když rodí, má zármutek, neboť přišla její hodina; ale když porodí dítě, nevzpomíná už na soužení pro radost, že na svět přišel člověk.*“ (Jan 16,21). Toto tajemství v sobě obsahuje bolest Mariinu, když stála pod křížem a dívala se, jak umírá její syn. Utrpení, které je, nehledě na větší citlivost ženy, obrovské a stravující. Ovšem za touto bolestí je skryta radost, radost z narození dítěte, která je odrazem velikonočního tajemství v podobě Kristova zmrtvýchvstání⁶⁸ (srov. Jan 16,22-23).

Po porodu už žena nepatří jen sobě a svému muži, ale dítěti, které potřebuje její péči ve dne v noci. Musí být vždy připravena, vzdát se kvůli němu nezávislosti, protože bez ní je dítě ztracené. „*Přece však ten, kdo miluje, je připraven všechno obětovat pro dobro svého milovaného, včetně obětování svého vlastního života. Ostatně podle toho poznáme opravdovou lásku.*“⁶⁹

Žena je první vychovatelkou člověka a vtiskuje zásadní ráz do celého procesu osobního růstu svých dětí.

Duchovní mateřství

Téma duchovního mateřství se dotýká především (ale ne výlučně) těch žen, které se rozhodly pro ideál panenství, tedy pro život v zasvěceném životě a také žen, které

⁶⁵ Srov. ZEDNÍČEK, M. Identita ženy ve světle stvoření. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 30.

⁶⁶ JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 18.

⁶⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 464.

⁶⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 19.

⁶⁹ CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 103.

nemohou mít děti. Zřeknutí se tělesného mateřství znamená pro srdce ženy velkou obět'. V případě neplodnosti jde zase o těžký zásah do srdce ženy způsobující bolest. Avšak panenství nebo neplodnost otevírají cestu pro novou zkušenost mateřství a to mateřství podle Ducha (srov. Řím 8,4). Ani jedno ani druhé nezbavuje ženu zvláštních schopností a předpokladů. Toto duchovní mateřství má mnoho různých forem, které se navenek projevují péčí o druhé.⁷⁰

Žena neztrácí svou cenu, pokud nemá a nebo nemůže mít děti. Tělesná neplodnost v manželství může být podnětem k dalším důležitým službám lidskému životu, jako je adopce, různé formy výchovné činnosti nebo pomoc jiným rodinám.⁷¹ Volba zasvěceného života zase vybízí k horlivým modlitbám za rodiny, matky, manželky a vůbec všechny ženy a také vybízí k péči o ty nejpotřebnější, o chudé, o jedince s různými postiženími a nemocné.⁷²

⁷⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 21.

⁷¹ Srov. JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*, 20.

⁷² Srov. JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*, 21.

2 MODLITBA ŽENY

O modlitbě již bylo napsáno mnoho knih, úvah a pojednání. Jde o velice široké téma, které je vděčné a neztrácí na aktualitě. Modlitba je nedílnou součástí života křesťanů a má mnoho různých podob. I když je název kapitoly modlitba ženy, nejdříve se podíváme na křesťanskou modlitbu všeobecně. Pokusíme se nalézt slova, která modlitbu vystihují a následně se podíváme na různé způsoby a cesty modlitby, jak nám je předkládá Písmo a tradice. Jestliže již mluvíme o specifické modlitbě v životě ženy, zeptáme se, zda má tato modlitba svá specifika, případně jaká a jestli je vůbec potřeba o ní mluvit zvlášť. Tady je důležité se zaměřit na spiritualitu, která nám více napoví o rozdílech v prožívání víry v Boha a modlitby u ženy a muže. Práce se zaměřuje na ženu žijící v manželství, ale abychom lépe pochopili její spiritualitu, nesmíme zapomenout na velké ženy duchovní tradice, které žily životem zasvěceným Kristu a modlitbě k němu. I ony totiž mají veliký podíl na rozvoji duchovního života církve a tedy i žen. Jejich modlitby a duchovní texty jsou totiž inspirací pro ženy jakéhokoliv životního stavu.

2.1 O KŘESŤANSKÉ MODLITBĚ VŠEOBECNĚ

Uchopit celou podstatu modlitby a všechny její cesty, způsoby, formy, prostředky je samostatné téma na další a velmi rozsáhlou práci, proto se zaměříme jen na základní oblasti modlitby, které se týkají života běžného křesťana - laika. Pokusíme se modlitbu uchopit z pohledu, jak nám jej předkládá Písmo svaté a církevní tradice. Velice nám k tomu pomůže Katechismus katolické církve. Je důležité připomenout, i když je to zřejmé, že ačkoliv v této kapitole pojednáváme o křesťanské modlitbě z všeobecného pohledu, otázka ženy tu není ponechána stranou. Vše, co se tu píše se týká ženy a jejího duchovního života. Témata zde obsažená mají pomoci nalézt inspiraci v modlitbě a také ukázat, co je v jednotlivých způsobech modlitby podstatné a kde čerpat.

Položme si otázku, co je to vůbec modlitba? Většina z nás by si jistě na tuto otázku dokázala odpovědět a odpovědi by se nejspíše lišily, i když podstata zůstane stejná. Katechismus katolické církve nám napoví, když modlitbu definuje jako vztah

smlouvy mezi Bohem a lidmi v Ježíši Kristu a dále pokračuje, když říká, že jde o činnost Boha a člověka, která vychází z Ducha svatého a z nás a směřuje k Otci ve spojení s lidskou vůlí Syna Božího, který se stal člověkem.⁷³ Definovat modlitbu v jedné holé větě je velice obtížné. To nám mohou dokázat slova Benedikta XVI., který o modlitbě hovoří takto:

„Modlitba je kontemplace Božího tajemství a divů, které Bůh koná v dějinách spásy. Modlitba je ulehčením a oddechnutím, které vystupuje z hloubi duše; i když zklamou všechny lidské naděje, může se ukázat osvobozující moc Boží. Modlitba je páteř, duše veškeré iniciativy, duchovní síla, která vším hýbe a všechno zaměřuje podle řádu lásky, kterou je nakonec Bůh sám. Bůh je láska.(...) Modlitba je láska. Modlitba je naděje v akci.“⁷⁴

Z těchto slov můžeme poznat a pochopit, co modlitba je a čím pro nás je. Proč je modlitba důležitá a proč se vlastně modlíme? Lidé od přirozenosti hledají Boha. Avšak prvním podnětem k modlitbě je Boží volání k člověku, které je neúnavné a láskyplné a zve k účasti na jeho tajemstvích. Bůh vyzývá člověka k modlitbě a ten mu odpovídá. (srov. Ex 3,4; 33,11). Proto je důležité naslouchání srdce, které se rozhodlo pro Boha.⁷⁵ Kdo se modlí poznává svůj vnitřní život, poznává Boha jako Otce, poznává Krista jako pravého Boha a pravého člověka, jako prostředníka mezi námi a Otcem a dokáže pocítit Ducha svatého, který se modlí v nás.⁷⁶

2.1.1 Písmo svaté nás učí modlitbě

Velikou inspiraci k modlitbě nám dává Písmo svaté. Ve Starém zákoně hraje klíčovou roli **Abrahám**, se svým otevřeným srdcem, které se nebojí pro Boha vykonat vše (srov. Gn 17,1-2). **Mojžíš**, jako prostředník mezi Hospodinem a jeho vyvoleným lidem (srov. Ex 34,9). **David**, hluboce inspirovaný Duchem svatým, a jeho žalmy, které jsou živým vyjádřením Božího spásného díla (srov. 2Sam 7,18-29). Dále také **Eliáš** a další **proroci**.

⁷³ Srov. KKC, 2564.

⁷⁴ BENEDIKT XVI. *Modlitba*, s. 13. Olomouc: Matice cyrilometodějská ve spolupráci s Arcibiskupstvím olomouckým, 2008.

⁷⁵ Srov. KKC, 2570.

⁷⁶ Srov. DE FIORES, S. GOFFI, T. *Slovník spirituality*, s. 524. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

V Novém zákoně nás modlitbě učí Ježíš. Při pohledu na něj, jak se modlí, jej jeden z jeho učedníků vyzval: „*Pane, nauč nás modlit se.*“ (Lk 11,1). Proto pohled na modlíciho se Krista v nás může vyvolat touhu po modlitbě a naučit nás naslouchat mu a modlit se k němu. V horském kázání Ježíš zdůrazňuje obrácení srdce. Učí nás, jak je důležité smířit se s bratrem dřív, než přineseme oběť na oltář (srov. Mt 5,23-24), modlit se za pronásledovatele (srov. Mt 5,44-45), modlit se k Otci „ve skrytosti“ a neplýtvat slovy (srov. Mt 6,6-7), a v neposlední řadě odpouštět z hlouby čistého srdce a hledat Boží království (srov. Mt 6,14-15.21.25.33).

Panna Maria vzácným, krásným a osobitým způsobem spolupracovala na Božím plánu. A to nejen ve chvílích Zvěstování, které se vyznačuje velikou obětí celé její bytosti ve víře, když řekla: „*Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.*“ (Lk 1,38), ale i nadále v celém svém životě. Její Magnificat je zpěvem Matky Boží i církve, zpěvem díkůvzdání a chvály za milosti udělené v díle spásy, je zpěvem prostých a chudých, jejichž naděje se dovrší splněním zaslíbení daných „našim otcům, Abrahámovi a jeho potomstvu na věky.“⁷⁷ O Letnicích po Ježíšově smrti a zmrtvýchvstání stála u zrodu církve a společně se všemi se modlila (srov. Sk 1,14).

2.1.2 Některé způsoby modlitby

Prostředky k modlitbě jsou různé. Například rozjímání, duchovní četba, účast na liturgii a různých pobožnostech. Tyto prostředky však nejsou pro každého a v každé době plodné, proto je důležité nalézt a použít vždycky ty nejúčinnější.⁷⁸ Ježíš vede každého člověka takovými cestami a způsoby, jaké se mu líbí a každý věřící následně odpovídá podle svého srdce. Bůh k nám promlouvá skrze všechny naše smysly a my odpovídáme tělem i duší. „*Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne, a dopustí-li se hříchů, bude mu odpuštěno. Vyznávejte hříchy jeden druhému a modlete se jeden za druhého, abyste byli uzdraveni. Velkou moc má vroucí modlitba spravedlivého.*“ (Jk 5,15-16). Katechismus katolické církve rozlišuje pět základních způsobů modlitby, které jsou vyjádřeny v kanonických apoštolských spisech a jsou pro křesťanskou modlitbu směrodatné a také tři další způsoby modlitby, které si křesťanská tradice uchovala a jejichž společný jmenovatel je usebranost srdce. Tedy bdělost, která

⁷⁷ Srov. KKC, 2619.

⁷⁸ Srov. STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 14.

uchovává Boží slovo a setrvává v boží přítomnosti.⁷⁹ Nejprve začneme později jmenovaným. Je nutné připomenout, že nelze tyto způsoby modlitby od sebe radikálně oddělovat, jelikož se vzájemně doplňují a prolínají a všechny mají své důležité místo v modlitbě křesťana. Například liturgie je jedna velká modlitba, která v sobě nese všechny tyto prvky. Je to modlitba slova, úkonů, řeči i zpěvu a proniká celým lidským životem.⁸⁰

Pokud však nevím, jak se modlit a který způsob zvolit, pomohou nám slova sv. Pavla: „(...)Duch přichází na pomoc naší slabosti. Vždyť ani nevíme, jak a za co se modlit, ale sám Duch se za nás přimlouvá nevyslovitelným lkáním“ (Řím 8,26).

2.1.2.1 Ústní modlitba

Tento způsob modlitby je nezbytnou složkou křesťanského života. Ježíš sám učil modlitbě slovy své učedníky, když jej jeden z nich o to požádal (srov. Lk 11,1-4) a tak nám daroval modlitbu, kterou sám zformuloval a ukázal tím, co je pro každou ústní modlitbu podstatné, tedy hmatatelné uvědomění si toho, k němuž se modlíme.⁸¹ Slovem se člověk projevuje a zavazuje, vyslovená modlitba je závazkem. Velice záleží na volbě slov a nelze říci, že vlastně jde jen o smýšlení a proto jsou slova lhostejná. Samozřejmě: neobratně vyslovená slova, která vychází z upřímného srdce spíše dojdou vyslyšení než vznešené a bohaté věty bez opravdovosti, ale i tak nemůžeme slovu jeho váhu odebrat, protože vypovídá o mnohém a působí zpětně na naše nitro. „Člověk se do řeči rodí, vyrůstá v ní a je jí ovlivňován ještě silněji než třeba krajinou, v níž žije. Řeč proniká ke kořenům jeho osobního duchovního života: člověk v ní myslí, cítí, jejím prostřednictvím se stýká s lidmi a učí se rozumět věcem a užívat jich.“⁸² I proto je nutné věnovat slovům modlitby co nejvíce pozornosti. Nezapomínejme ani na Ježíšova slova při horském kázání: „Při modlitbě pak nemluvte naprázdno jako pohané, oni si myslí, že budou vyslyšeni pro množství svých slov. Nebud'te jako oni; vždyť váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho poprosíte.“ (Mt 6,7-8).

⁷⁹ Srov. KKC, 2699.

⁸⁰ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 7. Uvedení do školy křesťanské modlitby. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

⁸¹ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Cesta k dokonalosti*, s.121. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991.

⁸² GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 103.

Tento způsob modlitby můžeme ještě rozdělit na modlitbu vlastními slovy, převzatými slovy a modlitbu opakovanými a prodlévanými slovy.⁸³ Co je to **modlitba vlastními slovy** si jistě dokážeme představit. Jde o modlitbu, která vzniká přímo v srdci modlícího, který Bohu bezprostředně sděluje své touhy, lítosti, chvály a radost. **Modlitba převzatými slovy** může přijít tehdy, když nám vlastní slova nestačí. Jsou to modlitby, které přicházejí přímo od Boha a jsou součástí zjevení (např. žalmy a velké modlitby v evangeliích) a nebo také skutečné živé a dobré modlitby, které vyšly z úst křesťanů (příkladů je velmi mnoho, zmiňme si například modlitbu sv. Františka z Assisi: Učiň mě, Pane, nástrojem). Součástí tohoto tématu jsou také modlitby církve obsažené v liturgii (Gloria apod.) Poslední způsob ústní modlitby, který jsme tu zmínili je **modlitba opakovanými a prodlévanými slovy**. Jde o způsob, který stojí uprostřed ústní a rozjímavé modlitby. Jde o určitý pokrok, který nespočívá jen ve slovech, ale v prodlévání. Člověk již nechce jen říkat něco určitého, ale chce modlitbou dýchat a pohybovat se v ní.⁸⁴ Součástí tohoto způsobu modlitby jsou například litanie a nebo Anděl Páně.

Na závěr si řekněme, že ústní, vnější modlitba je první formou vnitřní (kontemplativní) modlitby.⁸⁵

2.1.2.2 Rozjímání

Rozjímání neboli meditace je hledání a přemýšlení o věcech víry. Nejde tedy zcela o modlitbu, ale vede k ní, protože jestli budeme přemýšlet o tom, co nám Bůh chce sdělit skrze veškeré dění kolem nás, může se rozjímání rozvinout v modlitbu.⁸⁶ Skrze rozjímání nás Bůh přivádí k modlitbě. Tato cesta vyžaduje pozornost a soustředěnost k tomu, co je uvnitř. Často se k ní využívá různých knih. Zejména pak Písma svatého nebo spisů velkých autorů duchovních děl. „*Rozjímání začíná právě tam, kde pronikneme pod povrch událostí, příběhu a textů ke stopám živého Boha: tam, kde již nejde o utišení žízně po věděni a o pochopení rozumem, ale o osobní otázku, která se během rozjímání vynořuje: ‘Pane, co chceš, abych učinil?’*“⁸⁷

⁸³ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 103-113.

⁸⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 109.

⁸⁵ Srov. KKC, 2704.

⁸⁶ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 63. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 64.

Rozjímání zapojuje do světa modlitby myšlení, představivost, city a touhu a tím prohlubuje pravdy víry a podněcuje srdce k následování Krista a k poznání jeho lásky k nám.⁸⁸

2.1.2.3 Vnitřní modlitba

Každá modlitba by měla být vnitřní, jestliže nemá zůstat pouhým dílem úst a rozumu. Tento způsob modlitby se ale zcela odvrací od mluvení a směřuje k tichu.⁸⁹ Podle svědectví křesťanských mystiků jde o vlastní a pravou modlitbu, o uctívání v duchu a v pravdě, které spočívá ve vnitřním důvěrném vztahu s Bohem, k němuž chce Ježíš vést všechny své ovečky, neboť jde o jeho vlastní důvěrný vztah k Otci.⁹⁰ Vnitřní modlitba je prostá a pokorná odevzdanost do láskyplné Boží náruče v tom nejhlubším spojení s jeho Synem. „*Konat vnitřní modlitbu znamená modlit se, tedy pozvedat srdce k Bohu, předkládat mu své klanění, svou lásku a vysílat k němu své prosby.*“⁹¹ Při této modlitbě kontemplanujeme (nazíráme) Boží tvář ve víře a v lásce a nasloucháme slovům, které nám říká. Je darem a milostí, kterou můžeme přijmout jedině s pokorou. Může dojít až do té míry, do které nám Bůh dovolí se podílet a nahlédnout do jeho tajemství.⁹² Vnitřní modlitbou se budeme zabývat také v kapitole o sv. Terezii z Avily.

2.1.2.4 Velebení a klanění

Velebení je vztahem Boha a člověka, je to setkání, ve kterém Bůh dává člověku své dary a ten je přijímá. Tento vztah jde dvěma směry. Modlitba člověka v podobě velebení Boha **vstupuje** skrze Ducha k Otci a **sestupuje** od Otce k člověku v podobě nekonečného požehnání.⁹³

Co se týče *klanění*, jde o základní postoj člověka, kterým je Bůh uznáván jako všemohoucí Spasitel a Stvořitel všeho (srov. Ž 95,1-7). Klanění před Bohem není nutně

⁸⁸ Srov. KKC, 2708.

⁸⁹ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 114.

⁹⁰ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 65.

⁹¹ DE BESSE, L. OFMCap. *Kniha o modlitbě*, s. 31. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007.

⁹² Srov. KKC, 2724.

⁹³ Srov. *Tamtéž*, 2627.

spojeno s tělesným pokleknutím, i když mu odpovídá.⁹⁴ Tento postoj víry je vnější i vnitřní záležitostí a zahrnuje celou svobodnou osobnost člověka, a proto se může dít pouze při zachování její důstojnosti.

„Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí a k slávě Boha Otce každý jazyk vyznával: Ježíš Kristus je Pán.“ (Fil 2,9-11).

2.1.2.5 Prosebná modlitba

Srdce člověka se podvědomě obrací k bytosti, o které ví, že to s ním myslí dobře. Dostane-li se někdo do nesnází, vyhledá přítele. Stejně tak se srdce křesťanů obrací ke svému Stvořiteli. V této modlitbě si uvědomujeme, že nejsme zdrojem své existence, uvědomujeme si vztah k Bohu a svou hříšnost, která nás od něj vzdaluje. Prosba je návratem k němu.⁹⁵ Prvním podnětem pak je prosba o odpuštění, která je podkladem čisté a upřímné modlitby. Ta nás navrácí ke světlu (srov. 1Jan 1,5-10). Na základě toho nás apoštolové neustále vyzývají, abychom se modlili a prosili za všech okolností (srov. Jak 1,5-8; Ef 5,20 atd.). *„Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu.“ (Fil 4,6).* Ježíš totiž říkal, že dostaneme vše, oč budeme v modlitbě prosit (srov. Mt 21,22; Mk 11,24; Lk 11,5-13).

Smíme tedy prosit o všechno: o životní potřeby, o sílu, o pomoc aj. Ale musíme si uvědomit, že jeho pomoc není pouhé vyplňování mezer v našich možnostech. Prosba ve vlastním slova smyslu není pouhé volání o pomoc, ale obrovská milost Boží.⁹⁶ Proto je nutné prosit bez ustání a nejen v nouzi, ale i ve smyslu přivolávání tvůrčí moci a milosti Boha. Z tohoto důvodu každá prosba obsahuje také podmínku, kterou vyslovil Kristus ve své modlitbě v Getsemanské zahradě: *„Otče můj, je-li možné, ať mne mine tento kalich; avšak ne jak já chci, ale jak ty chceš.“ (Mt 26,39).* My nevíme zda to, oč prosíme, je dobré. Život totiž nevychází jen z toho, co vidíme a čemu rozumíme, ale také z Božích tajemství.⁹⁷

⁹⁴ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 38.

⁹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 33.

⁹⁶ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 70 a 71.

⁹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 77.

Lidé, kteří toho v životě již hodně vytrpěli, mohou mít pocit, že Bůh je lhostejný a oni jsou vydáni napospas svému bezvýchodnému bytí a nebo také se může zdát, že Bůh je slabý a že již nestačí na věci světa, který si stejně dělá, co chce. V tomto případě je nutné umět se vyrovnat s realitou (bez uzavření se) a uvědomit si, že skutečnost je i přesto v Božích rukou. V rukou Boha, který člověka miluje a chce být ve shodě s jeho srdcem a vůlí. Tím se svoboda člověka stane východiskem, odkud se mění svět. Svět se totiž dokonává z nitra konkrétního člověka.⁹⁸

2.1.2.6 Přímluvná modlitba

Jistou formou prosebné modlitby je modlitba přímluvná. Tento způsob nás navíc více připodobňuje modlitbě Ježíše, protože on je jediný přímluvce u Boha Otce. „(...) *Vždyť Kristus Ježíš, který zemřel a který byl vzkříšen, je na pravici Boží a přimlouvá se za nás!*“ (Řím 8,34; srov. 1Tim 2,5-8; 1Jan 2,1-2). Příkladem nám můžou být i Ježíšovy přímluvy v evangeliu za apoštola Petra (srov. Lk 22,31-32) a za učedníky ve večeřadle (srov. Jan 17,9). Ježíš se za nás přimlouvá modlitbami i celým svým životem, který za nás obětoval, to je ta největší přímluva.⁹⁹ Každá křesťanská přímluva se podílí na této Kristově oběti a je výrazem společenství svatých. Jak nás učí první církev v čele se sv. Pavlem, ve kterém byl tento způsob modlitby hluboce zakořen (srov. 2Kor 9,14; Ef 6,19-20; Flp 1,3-4), je nutné nechat se vést Ježíšovým příkladem a přimlouvat se za druhé i za ty, kteří nám ubližují. „*Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.*“ (Lk 23,34). V přímluvné modlitbě nezapomínejme také na Ducha svatého, který je jako součást Boží Trojice také naším velkým přímluvcem (srov. Řím 8,26-27). „*Proto přináší dokonalé spasení těm, kdo skrze něho přistupují k Bohu; je stále živ a přimlouvá se za ně.*“ (Žid 7,25).

2.1.2.7 Modlitba díkůvzdání

Modlitba díkůvzdání charakterizuje modlitbu církve. Jejím předmětem se může stát každá událost i potřeba: „*Za všech okolností děkujte, neboť to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás.*“ (1Te 5,18). Sv. Pavel nás neustále vybízí k díkůvzdání, protože vše, co

⁹⁸ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 74.

⁹⁹ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 44.

činíme a čím se trápíme se následně promění a získá radostný tón.¹⁰⁰ Pavlova vlastní zkušenost v něm probouzí obrovskou vděčnost (srov. Kol 1,11-14; 3,15-17). Nevděčnost je pak podle něj břemeno, které ochromuje svět a znemožňuje modlitbu. Můžeme z toho usoudit, že schopnost děkovat je milostí a darem. V evangeliích je příběh deseti malomocných, které Ježíš uzdravil, ale pouze jeden ho následně vyhledal a děkoval mu (srov. Lk 17,11-19).

Stejně jako jsme uvedli, že prosit máme neustále a za všechno, tak u díkůvzdání platí totéž a dvojnásob. Některé věci se nám zdají být samozřejmé a přirozené, tak proč za ně děkovat, ale pravdou je, že samozřejmé není nic. Ani moje bytí není samozřejmostí a s tím i to, že jsem sebou samým, protože jsem tu taky nemusel být a nebo bych mohl být také někým jiným. Život je dar a navzdory všemu zlému, co nás potkává, můžeme každý den děkovat za to, že dýcháme, vnímáme, milujeme a jsme milováni.¹⁰¹ Je důležité zbavit se lhostejnosti, která vše pokládá za samozřejmé a naučit se děkovat. Celý den by měl být protkán díkem. Děkuje za víru, ranní probuzení, přátelé, rodinu a budme stateční a rozšiřme své díky i na obtížné věci našeho života, protože tato statečnost vede k zaslíbení a pochopení, že vše je podobou milosti a děkovat za tyto obtížné situace s pokorou a vírou může vést i k jejich proměnění.¹⁰²

2.1.2.8 Modlitba chvály

Chvála je způsob modlitby, který bezprostředně uznává, že Bůh je Bohem. Opěvuje ho pro něj samotného, oslavuje ho, protože JE, a to bez ohledu na to, co koná.¹⁰³ „*Nepřijali jste přece Ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž přijali jste Ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče! Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti.*“ (Řím 8,15-16). Chvála v sobě zahrnuje všechny ostatní způsoby modlitby a pozvedá je k tomu, který je jejich zdrojem a cílem: „*(...) my přece víme, že je jediný Bůh Otec, od něhož je všechno, a my jsme tu pro něho, a jediný Pán Ježíš Kristus, skrze něhož je všechno, i my jsme skrze něho.*“ (1Kor 8,6).

¹⁰⁰ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 41.

¹⁰¹ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 80.

¹⁰² Srov. *Tamtéž*, s. 84 a 85.

¹⁰³ Srov. KKC, 2639.

V Písmu svatém se velice často setkáváme se slovy vyjadřujícími Boží slávu. Stačí nahlédnout do knihy žalmů (srov. Ž 33; 47; 96; 100 ad.) nebo proroků (srov. Iz 6,3). Někdy se zdá, že některé chvály už připomínají lichocením slabých a bezbranných, což by odporovalo důstojnosti člověka. V tom případě by však chvála nevycházela z láskyplného a radostného srdce.¹⁰⁴ Stačí si přečíst evangelijní chvalozpěv Marie a Zachariáše a zjistíme jaká radost a láska z nich číší (Srov. Lk 1, 46-55; 68-79).

Chvála Boha se nepojí s žádným místem, ale zato je úzce spojena (jak jsme již naznačili) s láskou. Protože pravá chvála pochází z lásky k němu, zaplašuje malomyslnost a hořkost a rozšiřuje srdce v důvěře. „*Učíme se jako kdysi Izrael, že Bůh skutečně přebývá ve chválách svého lidu. Kousek odtud se otevírá nebe, v němž chvála Boží nebere konce, protože jeho vznešenost je nezastřená.*“¹⁰⁵

Každý den se projasní, začneme-li jej slovy chvály vyjádřenými například v žalmu 148 a nebo v chvalozpěvu Te Deum. Odhlédneme-li na chvíli od našich starostí a proseb k Bohu a budeme jej chválit, nic nebude zapomenuto, neboť: „*(...) váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho prosíte.*“ (Mt 6,8).

2.1.2.9 Shrnutí

Téma křesťanské modlitby tímto není ani zdaleka vyčerpané. Existuje ještě mnoho oblastí modlitby, do kterých můžeme zabřednout. Například do liturgie, modlitby Otčenáše nebo Růžence, modlitby s Písmem, tedy Lectio divina. Dále také místa, která jsou vhodná pro modlitbu a v čem spočívají nebezpečí u modlitby. Některé tyto oblasti jsme si už v krátkosti zmínili a nebo se prolínají celou touto prací. Jak jsme si již řekli téma je to velice obsáhlé a proto nemůžeme postihnout všechno. Nechme tedy čtenáře nahlédnout i do jiných zdrojů, které se zabývají modlitbou lépe a více a přejdeme k dalšímu tématu.

¹⁰⁴ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 64.

¹⁰⁵ SCHÖNBORN, CH. *Cesty modlitby*, s. 40.

2.2 MODLITBA V DANÉ ŽENY

V této kapitole bych se chtěla věnovat specifikům ženské spirituality. Ačkoliv název zní Modlitba vdané ženy, ráda bych téma vzala z širšího hlediska, z hlediska spirituality (jinak také duchovnosti), jejíž součástí je právě modlitba. Důvod je prostý. Spiritualita zásadně a bezprostředně ovlivňuje modlitbu. Jsou to dvě pevně svázané a neoddělitelné oblasti. Spiritualita je téma, které se dá lépe postihnout a přitom zachovat jistou všeobecnou platnost. Modlitba je ryze individuální záležitost a každá žena i každý muž prožívají svou modlitbu zcela jinak. Hodně tu totiž závisí na individuálních vlastnostech, životním postoji, psychice, životním kontextu, životním stavu aj. Ale vzhledem k tomu, že je modlitba nedílnou součástí spirituality a odvíjí se od ní, nebude těžké pochopit v čem spočívají specifika ženiny modlitby.

Dále se v této kapitole budeme věnovat různým způsobům modlitby u vdané ženy z hlediska vztahu k rodinným příslušníkům. Tedy o možnostech modlitby s manželem, dětmi, přáteli a také o možnostech modlitby osobní.

2.2.1 Rozdíly mezi mužskou a ženskou spiritualitou

Již jsme se v krátkosti zmínili o značném rozdílu mezi prožíváním muže a ženy. Je jasné, že prožívání, které v tomto tématu hraje velice důležitou roli, úzce souvisí se spiritualitou. Položme si otázku, kterou jsme na začali. Je opravdu rozdíl mezi modlitbou ženy a modlitbou muže? Má cenu o ní mluvit zvlášť nebo tu nejsou žádné rozdíly a když, jak se liší? Podívejme se tedy blíže na specifika spirituality u muže a ženy, jak jsme si předsevzali v úvodní kapitole. Nezapomínejme na to, že se nejedná o všeobecně a jasně dané rozdíly platné pro každého člověka, ale o jakýsi upřímný a správným směrem vedený pokus o rozlišení založený na zkušenostech autorů. Každý z nás v sobě totiž nese mužskou a ženskou složku, proto je důležité si uvědomit, že tato záležitost je mnohem a mnohem pestřejší. Můžeme si tu i dovolit nesouhlasit, polemizovat a diskutovat o tomto tématu.

Začneme však tím, co řekl sv. Pavel Galatánům: „*Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.*“

(Gal 3,28). Musíme pochopit, že nejhlubší rozměr našeho bytí spočívá v tom, že spojení s Kristem je možné pro každého bez ohledu na světské rozdíly včetně rozdílnosti pohlaví. Tato slova nám ukazují cíl, ke kterému směřujeme všichni bez rozdílu.¹⁰⁶

Můžeme říci, že rozdílnost pohlaví ovlivňuje všechny stránky lidské osoby. Týká se to zejména citů, schopnosti milovat a všeobecněji i způsobilosti navazovat vztahy s druhými. Podle Katechismu katolické církve pohlaví jasně ovlivňuje prožívání vztahu s Bohem a každý člověk, ať muž nebo žena, by to měl uznat. K nastolení harmonie je totiž velice důležité vzájemné doplňování, pomoc a opora.¹⁰⁷

V přístupu k víře je zásadním rozdílem to, že muž potřebuje rozumové zdůvodnění svého postoje, kdežto žena cítí možnost rozvinout a pochopit své citové projevy a potřeby. Muž, když se vydává na tuto cestu, cestu víry, často usiluje o brzké dosažení cíle a žena si naopak tuto cestu radostně vychutnává. Vnímá její pestrost, bohatost a nádheru. Muž, který uvěřil a řekl Bohu své ano, to vnímá tak, že má prakticky hotovo. Dosáhl svého cíle a nové a neznámé věci pociťuje spíše jako ohrožení. Žena, která uvěří, ví, že je teprve na začátku a uvědomuje si spoustu nejasností a problémů s tím spojených a také si uvědomuje, že v některých věcech nebude mít jasno nikdy. Očekává však, že zažije něco nového, bude potkávat nové lidi, dozví se mnoho nových věcí.¹⁰⁸ Zatímco žena se ponořuje do svého nitra, muž se pouští do akce. Ztotožňuje svou víru s aktivitou a do služeb církve dává celé své já. Žena pracuje na svém nitru, vidí, co je v něm ještě špatné a co se musí změnit. Muž pracuje na proměně církve.¹⁰⁹ Což je spojeno i s tím, co už tu bylo řečeno, tedy s tím jaké postavení ještě donedávna žena zastávala v církvi a jaké poselství jí dala Maria (viz. kapitola o ženě) a také s tím, že každý muž v sobě nese kněze, ať už je opravdu knězem nebo otcem rodiny.¹¹⁰

Muž, který se vydává na cestu víry potřebuje mít pevně stanovené cíle, které jsou hodnotné a svým způsobem i namáhavé. Chce být totiž uznáván a oceněn, nese v sobě tu bytost bojovníka a lovce a chce toho využít. Rád se cítí úspěšný, a to i v duchovním životě. Je schopen velkých výkonů, ale už méně ztišení, vyznání svých vlastních chyb a

¹⁰⁶ Srov. HOLUB, T. Akcenty mužské a ženské spirituality. In *Žena v církvi a ve společnosti II.*, s. 34.

¹⁰⁷ Srov. KKC, 2333.

¹⁰⁸ Srov. HESS, J. *Mars a Venuše v kostele*, s. 21. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

¹⁰⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 22.

¹¹⁰ pozn. autora.

přemýšlení o sobě samém. „Pro muže je moc důležité, aby si uvědomil, že veškeré formy zbožnosti nejsou cílem, že nemají smysl samy o sobě, že měřítkem není v první řadě, jak je prožívá, co při nich cítí, ale že jsou „pouze“ prostředkem, cestou k úžasné skutečnosti, ve které člověk naplno realizuje své bytí, ve které se setká s Bohem tváří v tvář.“¹¹¹

Žena si pro svůj duchovní život potřebuje vymezit čas. Je zatížena množstvím nejruznějších prací. „Jestliže má žena pevný čas ve svém pravidelném harmonogramu, který může bez obav věnovat sobě, svému duchovnímu zamyšlení, svému ponoření se do Boha, je to pro ni velikým požehnáním a radostí.“¹¹² U žen nejde o velké duchovní výkony, ale o to skutečné setkání s Bohem, který jí rozumí, s láskou ji vyslechne a něžně přivine do svého náručí.¹¹³

Problém nastane, když se žena snaží svůj duchovní svět vnutit mužskému okolí. To může vést k tomu, že to bude mít spíše negativní účinek. Naopak velice pozitivní je, když se muž v rodině chopí starosti o náboženské věci. V tom spočívá poslání muže, jako kněze své rodiny. Nejde tu jenom o náboženskou výchovu dětí, vedení modlitby apod. Jde tu zejména o vědomí toho, že muž má před Bohem zodpovědnost za ty, kteří mu byli svěřeni a je povolán modlit se za ně.¹¹⁴

2.2.2 Modlitba s manželem

Krásným příkladem společného manželského prožívání víry nám může být příběh Starého zákona o Tobijášovi a Sáře z knihy Tobit. Sára i Tobijáš byli těžce zkoušeni. Sára byla sedmkrát provdána, ale zlý démon každého jejího muže zabil dřív, než s ní mohl manželsky žít. Avšak skrze oddanost, lásku a víru v Boha byla od tohoto prokletí uzdravena a dána za ženu Tobijášovi, kterému byla Bohem přislíbena (srov. Tob 6). Hned první večer jejich manželského svazku Tobijáš požádal Sárku o to, aby se společně pomodlili k Pánu:

„Požehnaný jsi, Bože našich otců, a požehnané tvé jméno po všechny věky a pokolení. Ať ti dobrořečí nebesa a všechno tvé stvoření po všechny věky. Ty jsi

¹¹¹ HOLUB, T. Akcenty mužské a ženské spirituality. In *Žena v církvi a ve společnosti II.*, s. 37.

¹¹² HESS, J. *Mars a Venuše v kostele*, s. 25.

¹¹³ Srov. HOLUB, T. Akcenty mužské a ženské spirituality. In *Žena v církvi a ve společnosti II.*, s. 39.

¹¹⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 38.

učinil Adama. Učinil jsi mu pomoc a podporu, Evu, jeho ženu. Z obou vzešlo lidské potomstvo. Ty jsi řekl: Není dobře, aby člověk byl sám. Učiňme mu pomoc jemu rovnou. Hle neberu si tuto svou sestru pro smilnění, nýbrž veden věrností. Přikaz, abych došel smilování, já i ona, a abychom se společně dožili stáří.“ (Tób 8, 4-9).

Takováto modlitba by měla prostupovat celým manželstvím, i když rozdílnost chápání duchovního života a svěřování se Bohu může vnést do společné modlitby manželů nečekané problémy. To, co se nám ještě na počátku manželství zdálo být krásné a obohacující, to většinou zevšední. Manželské problémy často svazují tento způsob modlitby. Mnoho manželů od společné modlitby brzy upustí. Proto je důležité, aby muž a žena každý předstupoval před Boha nejdříve samostatně a hluboké vnitřní záležitosti projednával ve své osobní modlitbě. Manželská jednota je důležitá i v modlitbě. Zde se nesmí nic násilně uspěchat, ale s důvěrou vše odevzdat Bohu. Protože společná modlitba má vyvěrat ze spontánní potřeby a vzájemné jednoty.¹¹⁵

Účast na liturgii a slavení eucharistie je také formou společné modlitby a pro manžele i celou rodinu je to možnost, jak se účastnit velkého Božího svátku ve společenství celé farnosti.¹¹⁶ Eucharistie je totiž vlastním pramenem křesťanského manželství.

„V této oběti nové a věčné smlouvy nalézají křesťanští manželé zdroj, z kterého pramení jejich smlouva manželská, její vnitřní podoba a trvalá životnost. jako zpřítomnění Kristovy lásky k církvi je eucharistie zdrojem lásky. Tato láska, darovaná v eucharistii, je živou duší společenství a poslání křesťanské rodiny.“¹¹⁷

2.2.3 Modlitba s dětmi

Rodina je prvním místem výchovy dětí k modlitbě a je založena na svátosti manželství, které je jakousi domácí církví, kde se děti učí modlit. Každodenní rodinná modlitba je pro malé děti prvním svědectvím o Kristu.¹¹⁸ Jde tu o společnou modlitbu rodičů a dětí, která je velice rozmanitá a bohatá a vychází vstříc různým potřebám a životním situacím člověka. Zvláštním obsahem této modlitby je sám rodinný život,

¹¹⁵ Srov. FRYDRYCHOVÁ, M. Společná modlitba manželů. Vydáno dne 12.5.2007. Dostupné na: <http://www.twr.cz/view.php?cisloclanku=2007050119>.

¹¹⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*, 61.

¹¹⁷ *Tamtéž*, 57.

¹¹⁸ Srov. KKC, 2685.

který můžeme chápat jako Boží výzvu a uskutečňovat ji v odpovědi na toto volání. Zahrnuje radosti, bolesti, narozeniny, jubilea, výročí, odloučení, důležitá a závažná rozhodnutí, úmrtí aj. Všechny tyto situace mají být příležitostí k díkůvzdání, k prosbám a k důvěrnému se odevzdání společnému Otci.¹¹⁹ Úkolem rodičů je vést děti k postupnému objevování modlitby a Božích tajemství, jejich živé svědectví je nenahraditelným příkladem. „*Jen když se otec a matka s dětmi společně modlí, a tak vykonávají svou královskou kněžskou službu, pronikají do srdce svých dětí a zanechávají tam stopy, které události pozdějšího života nedokážou setřít.*“¹²⁰

2.2.4 Modlitba ve společenství

Již první křesťané se společně scházeli k modlitbám, protože Ježíš řekl: „*(...) kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Mt 18,20). Ježíš tedy vybízí k modlitbě ve společenství s druhými lidmi. Úkolem společenství je zůstat v něm sjednoceni v modlitbě a vzájemně si stále víc a víc pomáhat v cestě do věčnosti.¹²¹

Modlitba ve společenství v sobě zahrnuje několik možností. Vrcholem této modlitby je slavení liturgie, která je jistým protějškem osobní modlitby. Celá církev založená Kristem a zrozená o Letnicích, trvá a setkává se při slavení Kristovy památky. Účast na liturgii znamená vzdát se svých zvláštností a stát se údem celku: „*živým orgánem, ve kterém se projevuje mocné, objektivní konání a mluvení církve.*“¹²² Není zde individuální volnosti, protože v liturgii se má jedinec oprostít sám od sebe, od svých problémů a otevřít se novým podnětům, které pramení ze srdce církve.¹²³

Je dobré se také setkávat ve společenství s přáteli a lidmi, kteří se touží sdílet s druhými a vzájemně se tak obohacovat. Sdílení starostí a propojení v modlitbě může být zdrojem podpory a vzájemného povzbuzení. Zároveň taková modlitba posiluje

¹¹⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*, 59.

¹²⁰ *Tamtéž*, 60.

¹²¹ STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 41.

¹²² GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 180.

¹²³ Srov. *Tamtéž*, s. 181.

smysl pro sounáležitost.¹²⁴ Dává nám uvědomit si, že každý je zodpovědný nejen za svou spásu, ale zároveň také za spásu všech ostatních.

Společná modlitba, ať už ta liturgická nebo jiná nás utvrzuje, že ve své víře nikdy nejsme sami, posiluje nás a utvrzuje ve slovech sv. Pavla: „(...) *ale plni Ducha zpívejte společně žalmy, chvalozpěvy a duchovní písně. Zpívejte Pánu, chvalte ho z celého srdce.*“ (Ef 5,19).

2.2.5 Osobní modlitba

V osobní modlitbě předstupuje před Pána jednatel. Bůh jej stvořil a tím také povolal ke krásnému vztahu v milosti. Můžeme tento způsob modlitby nazvat dialogem jednotlivého člověka s Bohem. I když člověk do své modlitby zahrnuje své blízké, trpící a jiné lidi, přesto zůstává před Bohem sám. V osobní modlitbě pro Boha člověk existuje tak, jako by byl jediný.¹²⁵ I přesto, že je tento způsob modlitby dán určitými zákonitostmi popsanými v Písmu svatém a vypracovanými zkušenostmi křesťanských staletí, charakterizuje osobní modlitbu určitá volnost. „*Čím opravdovější tato modlitba je, tím méně se jí dá předpisovat, jak si má počínat, a tím spíše se bude utvářet podle vnitřního rozpoložení člověka, podle jeho životních okolností a zkušeností.*“¹²⁶ Pokud modlitba nedosáhne určité volnosti a člověk by v ní chtěl uplatňovat jen sám sebe, stane se modlitba neplodnou, neukázněnou, jednotvárnou a neživou. Hodně zde záleží na osobních předpokladech člověka „*z jehož nezaměnitelné a nezastupitelné svébytnosti má modlitba vycházet. A v srdci člověka má být nesena velkomyslností a důvěrou.*“¹²⁷

Ježíš nás učil osobní modlitbě: „*Když ty se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se ke svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.*(...) *Váš Otec ví, co potřebujete dříve než ho prosíte.*“ (Mt 6,6 a 8). Sám také odcházel na opuštěné místo, kde se modlil a byl zcela sám se svým Otcem (srov. Mk 1,35).

¹²⁴ Srov. MAYFIELDOVÁ, S. *Objevování modlitby*, s. 75. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

¹²⁵ Srov. GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 176.

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 177.

¹²⁷ GUARDINI, R. *O modlitbě*, s. 178.

2.3 PŘÍKLADY ŽEN, KTERÉ SVÝM ŽIVOTEM VE VÍŘE INSPIROVALY CÍRKEV

Tato kapitola je věnována třem svatým ženám, které žily zasvěceným životem Kristu a jejichž spiritualita a vytrvalost v modlitbě ovlivňuje a obohacuje celou církev dodnes. Jedná se o ženy, které rozvíjely svými myšlenkami a činy ženskou spiritualitu a zanechaly za sebou dílo plné lásky ke Kristu a svým bližním. Shodou okolností byly všechny tyto ženy karmelitkami. Vždy se v krátkosti podíváme na život dané svěřice a následně se zaměříme na její důležité myšlenky o modlitbě a životě z víry. Nejprve se ale krátce zmíníme o ženě, o které tu již několikrát byla řeč a která je inspirací pro mnoho křesťanských žen, ať už žijících v manželství a nebo v zasvěceném životě.

2.3.1 Panna Maria jako dokonalý vzor ženy

Bůh ženu předurčil, aby se podobala Marii a byla po jejím vzoru strážkyní víry. Díky ní si můžeme uvědomit, že není potřeba konat velké činy, postačí nám víra v Boha, v jeho Slovo a lásku.¹²⁸ Žena přijímá Boží lásku a je povolána k tomu, aby o Bohu a jeho slovu přemýšlela a uchovávala jej ve svém srdci, stejně jako Maria. A ve vztahu má žena za úkol pomoci muži, aby poznával Boha, sloužil mu a miloval ho. Maria je výzvou pro ženy. Učí je poznávat pokorou smysl lásky a životního poslání. Proto i pro ženu, které se nedostane radosti v podobě narození dítěte nebo ani partnerské plné lásky je Maria dokonalým vzorem. Souhlas, který dala při setkání s Božím poslem (srov. Lk 1,38) by žena měla dávat každý den a nezapomenout tím žít. Maria stála navzdory velké bolesti pod křížem, kde umíral její syn, až do úplného konce, důvěřovala Bohu a věřila v jeho vítězství nad smrtí. Ona vede ženy k Ježíšovi a učí je jakými ženami, manželkami a matkami být.¹²⁹ „(...) Bůh zjevil nejvyšší možnou formu důstojnosti ženy, když sám přijal lidské tělo z Panny Marie, kterou církev uctívá jako Boží matku, nazývá ji novou Evou, tj, novou ženou, a činí ji vzorem vykoupené ženy.“¹³⁰

¹²⁸ Srov. CROISSANT, J. *Žena neboli kněžství srdce*, s. 46.

¹²⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 122.

¹³⁰ COPPA, G. Důstojnost ženy se měří řádem lásky. In *Žena v církvi a ve společnosti*, s. 61.

Pokud se žena ztrácí a cítí se být v životě duševně i duchovně neplodnou, může najít novou naději v příběhu Mariiny přítelkyně Alžběty (srov. Lk 1,24-25).

2.3.2 Sv. Terezie od Ježíše

Sv. Terezie od Ježíše, jinak zvaná Terezie z Avily, se narodila roku 1515 v Avile ve Španělsku. Ve dvaceti letech vstoupila do kláštera karmelitek od Vtělení v Avile. Věřila, že to je její cesta ke spáse a sama přiznává, že tento krok učinila spíš z otrockého strachu než z lásky k Bohu, protože stále příliš lpěla na své rodině. Její láska k Bohu dlouho nedokázala překonat lásku k rodině.¹³¹ Dlouhých dvacet let trvalo její duchovní dozrávání, které nakonec vyvrcholilo v hluboké prožívání vnitřního života, jenž byl naplněn neustálou modlitbou. Terezie zakládala nové kláštery, mužské i ženské, jejichž spiritualita byla založena na návratu k původním zdrojům a ve kterých brzy vzrostl veliký dar mystiky. To všechno vedlo Terezii z Avily k sepsání několika významných duchovních děl, mezi něž patří *Kniha o zakládání*, kde se podrobně věnovala spiritualitě, o kterou se mají opírat kláštery, jež založila. *Cestu k dokonalosti* napsala pro své spolusestry z řádu Panny Marie Karmelské jako příručku, jak vést člověka k hlubšímu životu. Vrcholem jejího díla je *Hrad v nitru*, kde s dokonalým spisovatelským uměním a mystickým ponaučením popisuje různé stupně modlitby.¹³² Terezie od Ježíše napsala ještě mnoho dalších knih a také dopisů. Zemřela roku 1582 a již o čtyřicet let později byla svatořečena. V roce 1970 byla vyhlášena za první učitelku církve.¹³³ Její život a dílo je pro dnešního člověka stále aktuální a lze z něho čerpat neustále, protože z něj vyzařuje touha po lásce a životu s Bohem, ke kterému si může skrze vytrvalost a vůli i přes veškerou nedokonalost nalézt cestu každý člověk.

Výběr myšlenek Terezie z Avily o modlitbě a životě s Bohem

Tato světice se stala učitelkou církve na základě své skvělé nauky o vnitřní modlitbě. Její dílo je natolik hutné a plné myšlenek, že se stěží dá postihnout do jedné kapitoly této práce, ale my se i tak pokusíme vyzvednout to nejzákladnější a důležité

¹³¹ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Život*, s. 29. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1983.

¹³² Srov. *Tamtéž*, s. 7 - 8.

¹³³ LAJKEPOVÁ, E. *Ženy ženám*, s. 59. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001

pro naše téma. Její poselství stojí na smyslu pro Boha, pro církev a pro člověka. Církev se odevzdala a věnovala svůj život modlitbě za ní, zvláště v těžkých časech.¹³⁴

Terezie z Avily hovoří zejména o vnitřní modlitbě, o níž už jsme se krátce bavili. Říká o ní: „*Vnitřní modlitba pro mne není nic jiného než důvěrný vztah přátelství, častý hovor mezi čtyřma očima s Tím, od něhož víme, že nás miluje.*“¹³⁵ V této modlitbě je důležité nechat působit Boží iniciativu a jeho lásku a s důvěrou (ne ve strachu) přijímat jeho dary. Nesmí se však zapomínat na to, že jde o oboustranný vztah a proto je důležité uvolnit v sobě také lásku pro něj. V takových chvílích je důležité nemnoho přemýšlet, ale mnoho milovat: „*Náramně mi pomáhalo, že jsem měla od Boha milost modlitby, v níž jsem pochopila, co to znamená milovat ho.*“¹³⁶ Podle Terezie nám milující Bůh dává v modlitbě velikou svobodu. Zejména v prostředcích, které si k ní zvolíme, jako např. obraz, duchovní knihu, ikonu nebo Písmo svaté, protože toto vše dodává důvěru, když nejsme sto se modlit a trpíme roztržitostí. Dále také dává svobodu v postoji duše, kdy hodně záleží na okolnostech a událostech, které se zrovna odehrávají a také svobodu ve vztahu člověka k Pánu, zda je pro něj Otcem, bratrem, přítelem či pastýřem. Jde tu zejména o to, jít k Bohu svou vlastní cestou vnuknutou Duchem, protože modlitba vyrůstá z konkrétního života.¹³⁷

Pro modlitbu jsou důležité tři pilíře: vzájemná láska, o které jsme se již zmínili, oprostěnost a pokora. Láska k Bohu musí překypovat a odrážet se k našim bližním. Přátelství, které žijeme s Bohem, máme žít i ve vztahu k druhým a uskutečňovat jej ve vzájemné pomoci (srov. Jan 15,14-17). Pokora a oprostěnost jdou ruku v ruce s láskou. Při modlitbě je důležité oprostít se od sebe samého a svých problémů a naslouchat slovům Pána.

Sama Terezie vnitřní život s Bohem přirovnává k obrazu vnitřního hradu, do kterého se vstupuje branou modlitby a následně se prochází více komnatami (to jsou stupně modlitby), než se vejde ke králi, jímž je člověk pozván, aby s ním sdílel život. Všechny tyto cesty a komnaty popisuje ve své knize *Hrad v nitru*.

¹³⁴ Srov. STINISSEN, Q. *Růst v modlitbě. Putování ve stopách Terezie z Avily*, s. 11. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

¹³⁵ TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Život*, s. 68.

¹³⁶ *Tamtéž*, s. 46.

¹³⁷ Srov. STINISSEN, Q. *Růst v modlitbě*, s. 22 a 26.

2.3.3 Sv. Terezie z Lisieux

Terezie z Lisieux, vlastním jménem Terezie Martinová, se narodila v roce 1873 v Alenconu, kde prožila první čtyři roky svého života. Po smrti matky se s otcem a čtyřmi sestrami přestěhovala do Lisieux. Již v patnácti letech se stala sestrou Terezií od Dítěte Ježíše a po vzoru svých sester vstoupila mezi karmelitánky. Už od dětství velmi toužila po něžnosti a po lásce, víc než je u dětí obvyklé a toto všechno nacházela nejen u své rodiny, ale hlavně v náruči Ježíšově. Sama musela později bojovat se svoji přecitlivělostí a úzkostlivostí, která se s ní nesla až do konce roku 1886, kdy její potřeba milovat vítězí nad potřebou být milována, a tak se začne modlit za jednoho zločince, aby mu vyprosila čestnou smrt. Na Karmel vstoupila bez iluzí, ale s odhodláním, které se v ní neslo už odmala. V klášteře v Lisieux to neměla jednoduché, pravidla byla velmi přísná a její tužby a přání se setkávaly s nepochopením. Přesto dokázala jít ve stopách své duchovní matky a reformátorky Karmelu Terezie z Avily a aniž by něco tušila způsobila veliký převrat.¹³⁸ Svou spiritualitou a životem v klášteře šla příkladem a vyučovala tak těch několik duší, které jí byly svěřeny. V době, kdy se u ní naplno projevila tuberkulóza (v roce 1896) a její tělo začalo chřadnout, dospěla její duše k podobě velké světice.¹³⁹ Umírá na konci září v roce 1897.

Jako odkaz tu Sv. Terezie zanechává tři autobiografické spisy, z nichž dva pod názvem *Dějiny duše* sepsaly její sestry, také dopisy psané misionářům a několik básní. Svatořečena byla v květnu roku 1925.

Životní poselství a život s Bohem Terezie z Lisieux

Poselství od Boha, které nám tu Sv. Terezie z Lisieux zanechala můžeme shrnout do těchto útěšných slov: „*Nebojte se, vy maličcí, neboť vás miluji. Tohoto poznání se držte a nepouštějte. Ničím jiným se neznepokojte. Buďte jednoduší, splácejte mi Lásku láskou, jak budete vědět a umět a dejte pozor, aby vás touha po dokonalosti nebo strach z této cesty nesvedly. Strach vás nesmí ochromovat.*“¹⁴⁰ Je to poselství, které nás

¹³⁸ TEREZIE Z LISIEUX. *Autobiografické spisy*, s. 8. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991.

¹³⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 9.

¹⁴⁰ MOLINIÉ, M.-D. *Vybírám si všechno. Život a poselství Terezie z Lisieux*, s. 128. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

vyzývá, abychom se nebáli, ale nedává nám žádnou záruku ke spáse. Spíše po nás chce, abychom se zřekli svých dosavadních jistot a drželi se jistoty, kterou dává důvěra chudých a maličkých.¹⁴¹

Sv. Terezička nacházela svou inspiraci a své potěšení v evangeliu: „*Naslouchám s potěšením tomuto Ježíšovu slovu, které mi říká vše, co mám dělat.*“¹⁴² Její srdce naplňovala veliká a neutuchající láska, kterou dostávala od Boha a kterou mohla dávat druhým. Předkládá nám spiritualitu lásky, pokory a důvěry malých dětí.¹⁴³ (srov. Lk 18,16).

Velice zajímavý a krásný postoj zaujala vůči smrti. Ta pro ni byla jen úžasným vysvobozením a možností být Bohu blíž. Sama říkala, že pokud by ji Bůh chtěl odmítnout, její neodbytnost ho přiměje splnit její přání (Lk 11,5-8). Neměla strach z bolesti a nemoci a z posledních zápasů jejího života, protože věděla, že Bůh jí vždy přijde na pomoc, jak tomu bylo už od dětství. Těšila se až se vyplní slova evangelia, že Bůh přijde nečekaně jako zloděj (srov. Mt 24,43-44). „*Úplně roztomile mě přijde ukrást. Ó, jak ráda bych tomu Zloději pomáhala.(...) Nebojím se Ho. Vidím ho z dálky a mám se na pozoru, abych nevolala: Zloděj! Volám naopak: Tudy! Tudy!*“¹⁴⁴

2.3.4 Edita Steinová

Sv. Terezie Benedikta od Kříže, více známá svým rodným jménem Edita Steinová žila v letech 1891-1942. Byla to německá filosofka židovského původu, která se nechala inspirovat a vést zejména učením sv. Tomáše Akvinského, jehož spisy ve své akademické etapě života překládala do němčiny a také spiritualitou karmelitánů, mezi něž později vstoupila a v roce 1938 složila (u bosých karmelitánek) věčné sliby.¹⁴⁵ Edita Steinová se často vyjadřovala k otázkám postavení žen v církvi a v akademické oblasti.

¹⁴¹ Srov. MOLINIÉ, M.-D. *Vybírám si všechno. Život a poselství Terezie z Lisieux*, s. 128.

¹⁴² TEREZIE Z LISIEUX. *Vstupuji do života. Poslední rozhovory*, s. 24. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

¹⁴³ Srov. MOLINIÉ, M.-D. *Vybírám si všechno. Život a poselství Terezie z Lisieux*, s. s. 109.

¹⁴⁴ TEREZIE Z LISIEUX. *Vstupuji do života*, s. 38.

¹⁴⁵ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice I.*, s. 94 a 99. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Nebála se kritizovat některé názory církve na ženu a odkazovala se přitom na prvotní církev.¹⁴⁶ Napsala také několik esejů o ženách.

Vzhledem ke svému původu byla Edita pronásledována nacisty a roku 1942 deportována do Osvětimi, kde také toho roku zemřela. Svatořečena byla v Římě 11.října 1998 a o rok později ji Svatý otec Jan Pavel II. spolu s Brigitou Švédskou a Kateřinou Sienskou vyhlásil patronkou Evropy.¹⁴⁷

Výběr myšlenek Edity Steinové o modlitbě a životě s Bohem

Její život, myšlení a dílo je protkáno niterností, která vyvěrá z pramene veškeré spirituality, ze samotného Boha.¹⁴⁸

Jako mnoho z nás si kladla otázku, jak si přese všechny povinnosti a starosti každého dne najít čas pro Boha? Důležité je hned ráno zachovat klid a odevzdat Bohu to, co nás ten den čeká. Duše se tak oprostí ode všeho, co na ni dotíralo a zůstane klidná, protože vstoupila do Božího života. Ale během dne se může klid duše vytratit velice snadno a rychle, ať už je žena v zaměstnání, nebo doma s dětmi. Proto by každá žena měla znát sama sebe a vědět, kde a jak najde svůj ztracený klid. Jestliže to jde velmi stěží a povinnosti jí nedovolí ani chvilku odpočinku, stačí se jen na okamžik vnitřně uzavřít všemu a utéci se k Pánu.¹⁴⁹ „*On je tu s námi a může nám v jednom okamžiku dát všechno, co potřebujeme.*“¹⁵⁰ Po ohlédnutí za prožitým dnem se často ukáže, že člověk nesplnil vše, co si předsevzal a vzbudí to v něm zahanbení a lítost. Pak je ale třeba vzít věci tak jak jsou a vložit starosti o svou budoucnost do rukou Božích a nechat se jím vést, jako dítě. Jedině tak člověk spočine a může nový den začít jako nový život a bude si jist, že na své cestě nezabloudí.¹⁵¹

To, co Bůh v člověku působí během vnitřní modlitby, uniká každému lidskému pohledu. Je to milost za milostí a všechno ostatní v životě je díkem za tyto dary.¹⁵² Pokud budeme Boha znát jako toho, kdo miluje, zjeví se nám, protože on se dává těm,

¹⁴⁶ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice I*, s. 96.

¹⁴⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 102.

¹⁴⁸ Srov. STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 5.

¹⁴⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 11-12.

¹⁵⁰ STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 12.

¹⁵¹ Srov. *Tamtéž*, s. 13 a 19.

¹⁵² Srov. *Tamtéž*, s. 28.

které stvořil z lásky. Lidé jsou povoláni k tomu, aby žili ve svém nitru a aby brali sebe sami do svých rukou, jak je to jen možné právě tady a teď. Pak se mohou konfrontovat se světem a mohou v něm najít své místo, které jim je určeno.¹⁵³ Kdo k tomu nedospěje, nenalezne ani sebe sama ani Boha, tedy pramen věčného života.

¹⁵³ Srov. STEINOVÁ, E. *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 45.

3 PŘÍKLADY V DANÝCH SVATÝCH ŽEN

V závěrečné kapitole se budeme věnovat svatým ženám, které žily v manželství a svým životem svědčily o Bohu. Ženám, které žily ve víře v jediného Boha a obětovaly životy svým rodinám a svému poslání. Ženám, jejichž modlitba neustávala a jejichž láska k Bohu, dětem, manželovi a světu neustávala. Takových žen je a bylo na světě jistě mnoho a jejich úsilí si zaslouží naši úctu. My se v této práci zaměříme na ženy, jež Církev přijala do společenství svatých, které jsou svým příkladným životem inspirací zejména (ale ne výhradně) pro ženy matky a manželky.

Sv. Helena, sv. Monika, sv. Alžběta Durynská a sv. Zdislava. Tyto ženy žily v manželství a staly se matkami. První dvě jmenované neměly zrovna ideální manželství, ale o to více se věnovaly svým dětem a modlitbě. Sv. Alžběta a sv. Zdislava žily ve stejné velice těžké době a obě dokázaly dokonale využít svého postavení a péči o rodinu spojit s péčí o chudé, nemocné a trpící. Obě také zemřely vyčerpáním ve velmi mladém věku. Kromě sv. Moniky, která žila v prostém prostředí a svůj život odevzdala na oltář modliteb za svého syna, využívaly další tři námi popisované ženy svých možností a finančních prostředků k podpoře církve a podílely se na stavbě několika kostelů, chrámů, kaplí a klášterů.

V krátkosti si nejdříve popíšeme životopisné události a následně se zaměříme na život v manželství a v rodině. Poté se podíváme na jejich život ve víře a skutky vykonané vůči církvi a potřebným. Jak jsou uctívány v tradici církve si řekneme na závěr.

Ještě bychom mezi velké ženy matky a manželky v církevní tradici mohli zařadit a mnoho dalších žen, zmiňme jenom například sv. Ludmilu a sv. Hedviku Slezskou.

3.1 SV. HELENA

První žena, která nám může sloužit za vzor a kterou v této práci zmíníme, je sv. Helena. O této světici bohužel známe jen málo historických faktů. Jedním z důvodů je, že žila v době dávno minulé. Její život je proto spíše opředen legendami a nepotvrzenými fakty. I přesto se podívejme na to, kým tato žena byla a čím přispěla k rozkvětu církve.

Helena se narodila kolem roku 255 v oblasti zvané Bithýnie na severozápadním pobřeží dnešního Turecka. Byla provdaná za římského velitele a pozdějšího císaře Konstantina I. Chlora. Kolem roku 275 se jim narodil syn Konstantin, později znám jako císař Konstantin Veliký. Helena zemřela 18.srpna roku 330 v Nikomédii.¹⁵⁴ (dnes Izmit, v současném Turecku).

3.1.1 Sv. Helena manželkou a matkou

Helenin manžel měl pověst vyrovnaného, zdrženlivého a čestného muže, který si jí údajně vzal pro její krásu. Ke Konstantinovi se choval jako k pravému synovi a dědici. Podle Eusebia z Caesareje,¹⁵⁵ který byl blízkým přítelem Konstantina Velikého, jej Helena vychovávala s láskou a chlapec žil radostný a veselý život.¹⁵⁶

Kolem roku 289 Helenu muž z politických důvodů opustil (to bylo ještě v době, kdy nebyl císařem). Jeho novou ženou se stala nevlastní dcera císaře Maximiána (uvádí se také, že to byla jeho snacha) Thedora, se kterou měl ještě šest dětí, z toho tři syny, ale žádný z nich mu nenahradil Konstantina. Když zemřel, byl jeho syn vyhlášen za následníka trůnu.

¹⁵⁴ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 431. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

¹⁵⁵ Eusebius z Caesareje patří mezi velké církevní Otce. Pozn.autora.

¹⁵⁶ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s.16. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Císař Konstantin Veliký si přál, aby svět věděl, jak si své matky cení, přivedl ji do Říma a prohlásil za císařovnu neboli Augustu.¹⁵⁷ Také město Drepanum, kde se Helena narodila, vyrůstala a kde vychovávala svého syna, nechal přejmenovat na Helénopolis.

3.1.2 Sv. Helena a její život ve víře

Ke Kristu se Helena obrátila v roce 312, kdy se také nechala pokřtít. Svou víru prožívala celým svým srdcem a své pozdní povolání se snažila dohnat horlivostí a štědrostí svých skutků vůči církvi.¹⁵⁸ Zbožně se modlila a chodila do kostela, oblékala si prosté šaty a štědře rozdávala almužny chudým. Heleně můžeme z části přičíst, že její syn byl vůči církvi a křesťanství štědrý. Nechal vystavět na kopci Vatikán, kde za Neronovy vlády zemřel sv. Petr, kostel sv. Petra, pak ještě v Římě vystavěl kostel sv. Kříže a kostel sv. Vavřince za hradbami. Sama Helena dala popud (mimo jiné) k vystavění kostela sv. Kříže v Jeruzalémě, apoštolského kostela v Konstantinopoli (Cařihradě), kostela narození v Betlémě a také baziliky na Olivové hoře.¹⁵⁹

Již v pokročilém věku (kolem r. 327) vykonala pout' do Jeruzaléma, během níž rozmlouvala s biskupy, kněžími a učiteli, propouštěla vězně, obdarovávala kostely apod. Tato pout' a její pobyt v Jeruzalémě je opředen několika legendami (viz. další kapitola).

3.1.3 Legendy a sv. Helena

Kostel sv. Kříže Jeruzalémského v Římě byl prý postaven na popud sv. Heleny, aby mj. sloužil jako místo uložení Kristova kříže, který údajně Helena objevila během svého pobytu v Jeruzalémě.¹⁶⁰ Tři hřeby z kříže nechala Helena poslat svému synovi, který nosil jeden na své helmě.¹⁶¹ Sv. Helena je uctívána i v tradici Východního náboženství. Je často zobrazována s císařskou korunou, modelem kostela a nebo s hřeby, což je symbolem zakládání kostelů a údajného nalezení kříže.

¹⁵⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 17.

¹⁵⁸ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 431.

¹⁵⁹ Srov. *Tamtéž*.

¹⁶⁰ Srov. *Tamtéž*.

¹⁶¹ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s. 22.

I přes všechny nejasnosti a nepřesnosti v jejích životopisech, se všechny zdroje shodují v tom, že sv. Helena byla skutečně velkou ženou, která se plně oddala svému synovi a následně i jeho rodině. Ve službě Bohu prokázala opravdovou horlivost a vzhledem k jejímu postavení mohla a učinila velmi mnoho na pomoc chudým a na rozvoj církve v Římě i ve Svaté zemi.

3.2 SV. MONIKA

Tak jako Helena i sv. Monika byla matkou slavného syna, sv. Augustina a právě v jeho největším díle *Vyznání* nacházíme nejvíce informací o této svaté ženě. Sv. Monika se narodila v roce 331 v malém hospodářství v Tagaste, v dnešním Alžírsku v silně věřící křesťanské rodině. Byla provdána za konzervativního pohana Patricia, který byl o více než 20 let starší. Měli spolu tři děti, které se dožily dospělého věku, Augustina, Navigia a Perpetuu.¹⁶²

3.2.1 Sv. Monika manželkou a matkou

Život sv. Moniky byl plný slz a pokory. Její manžel Patricius sice dovolil, aby vychovávala děti v křesťanské víře, jinak jí ale život neulehčoval. Byl proslulý neustálými zálety a také svou bouřlivou povahou. Toto manželství pravděpodobně vzniklo na základě dohody rodičů, jak to v té době často chodilo a proto o žádné velké lásce nemohla být řeč. Muž, kterého si vzala potřeboval pouze pomocnou ruku na své hospodářství, navíc získal věno, budoucí matku svých dětí a nebo taky novou milenkou.¹⁶³ S tím, že byl manžel vznětlivý a svých milenek se nevzdal ani po svatbě, se Monika vyrovnala, ale nikdy se za něj nepřestala modlit. Patricius se nikdy neuchýlil až k fyzickému násilí a když měl záchvat nepřičetnosti, jeho žena se stáhla do ústraní a vyčkávala, když se uklidnil, tak s ním promluvila.¹⁶⁴ Pokud už to jinak nešlo, obměkčila

¹⁶² Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s. 20.

¹⁶³ Srov. ČERNÝ, M. *Svatá Monika vzor matek*, s. 11. Česká provincie řádu sv. Augustina. Praha: ONYX, 2006.

¹⁶⁴ Srov. AURELIUS, AUGUSTINUS. *Vyznání*, s. 283. Praha: Kalich, 2006.

manžela svým pláčem. „*Přes všechny problémy v manželství se ale dá říci, že jí měl Patricius rád a ani Monika se o něm nezmínila s nenávistí.*“¹⁶⁵ Skrze Moničinu modlitbu a mnoho slz se nakonec Patricius nechal pokřtít a stal se také křesťanem. Bylo to téměř po dvaceti letech manželství a asi rok před jeho smrtí. Její vytrvalost byla proměněna.¹⁶⁶

Ač se to zdá neuvěřitelné, tak Augustin, dnes velice uznávaný myslitel, teolog, filosof a světec, způsoboval své matce trápení víc jak třicet let. V Africe byl zvyk udělovat svátost křtu až v dospělosti, díky přesvědčení, že hřích spáchaný po křtu je těžší, než hřích spáchaný před ním. Proto se čekalo, až se dítě vybouří a zklidní.¹⁶⁷ U sv. Augustina tomu bylo také tak. Augustin zdědil po otci jeho cholerickou a smyslnou povahu. Sv. Monika velice toužila po tom, aby se její syn dal pokřtít v opravdové víře. Ale ten si šel svou cestou a jejímu přemlouvání a vůbec její víře se vysmíval. Čím víc bylo její snažení marnější, tím více se ponořovala do modlitby a prosila o obracení svého syna ke křesťanské víře. Augustinův způsob života a jeho neustále odmítání jí způsobovalo velké utrpení a často jí zachvacovala beznaděj a zoufalství, až natolik se upnula k touze o to, aby její syn žil důstojným křesťanským životem a směřoval jím k životu věčnému. Velice těžké chvíle zažívá, když začal bez řádného svazku žít se svou milenkou a s ní zplodil syna (to bylo Augustinovi pouhých 18 let). Navíc se také stává manichejcem,¹⁶⁸ což bylo pro sv. Moniku velkým zklamáním. Sám Augustin o tom ve *Vyznání* píše: „*A vztáhl jsi svou ruku s výsosti a vytrhl jsi duši mou z hlubin temnosti, když pro mne lkala k Tobě matka má, Tvá věrná služebnice více než oplakávají matky tělesnou smrt svých dětí.*“¹⁶⁹ Když bylo Augustinovi třicet let a nadšení z manicheismu z něj vyprchalo uchýlil se do italského Milána. Jeden z důvodů byl, že se chtěl vyprostit z matčiných výtek a neustálého domlouvání mu. Ta však rozprodala vše, co měla a vydala se za ním. Augustin v Miláně zažíval chvíle velkého neklidu a duševních nepokojů.¹⁷⁰ Monika toho využila, prohloubila své modlitby a brala syna na mše svaté. Po více než třiceti letech úporných modliteb a vyroněných slz se

¹⁶⁵ ČERNÝ, M. *Svatá Monika vzor matek*, s. 13.

¹⁶⁶ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s. 25.

¹⁶⁷ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s. 14.

¹⁶⁸ Manicheismus popíral Kristovo božství a boží všemohoucnost. Patřil mezi největší sekty stojící proti křesťanství. (Černý, s. 18)

¹⁶⁹ AURELIUS AUGUSTINUS. *Vyznání*, s. 85.

¹⁷⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 152.

Augustin na základě kázání sv. Ambrože o listech sv. Pavla obrátil, konvertoval ke křesťanství a s konečnou platností svůj osud vložil do Božích rukou. Sv. Monika v takových chvílích nenacházela slov a plně si se svým synem vychutnává jeho usmíření. Když se společně vydávají zpět do Afriky a čekají v Ostii na odplutí, Monika umírá. Svěřila se Augustinovi, že teď již nemá pro co žít, protože její naděje byla proměna. Jediné o co své blízké prosila, aby si na ní vzpomněli vždy u oltáře Páně. Následně velmi šťastná ve svých 56 letech zemřela v náručí svého syna.¹⁷¹

3.2.2 Sv. Monika v tradici církve

Sv. Monika je v tradici církve považována za patronku křesťanských žen a matek a přímělkyní za záchranu dětských duší. Její ostatky jsou uloženy v římském renesančním kostele sv. Augustina. Její památka je slavena 27. srpna, den před svým synem, tedy svátkem sv. Augustina. Znázorňována bývá s vdovským závojem a má u sebe knihu nebo kříž. S ohledem na svého syna bývá také znázorňována jako augustiniánka.¹⁷²

Sv. Monika nebyla jenom ženou, která svým životem a modlitbami přivedla církvi velkého křesťana, ale také matkou, která svému synovi život moc neulehčovala. Nemohla pochopit, proč její syn, tak složitý a učený, nechce přijmout víru. On si však musel ujít tuto dlouhou cestu a jeho matka spolu s ním.¹⁷³ „*Monika splnila své velké poslání matky, která se nikdy nepřestala za svého syna modlit ve své pevné víře a také nikdy nezapochybovala o konečném vítězství.*“¹⁷⁴

¹⁷¹ Srov. ČERNÝ, M. *Svatá Monika vzor matek*, s. 29-30.

¹⁷² Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 445.

¹⁷³ Srov. JONES, K. *Velké ženy duchovní tradice II.*, s. 31.

¹⁷⁴ ČERNÝ, M. *Svatá Monika vzor matek*, s. 29.

3.3 SV. ALŽBĚTA UHERSKÁ (DURYNSKÁ)

Alžběta Durynská se řadí mezi velké světice 13. století. Narodila se roku 1207 a byla dcerou uherského krále Ondřeje II. Ve čtyřech letech odešla na durynský dvůr ve Wartburku, kde měla vyrůstat spolu se svým snoubencem Heřmanem, ten však zemřel a ona byla zaslíbena jeho mladšímu bratru a nástupci trůnu Ludvíku. Ve čtrnácti letech si ho vzala za muže a měla s ním tři děti. Poslední z nich již svého otce nepoznalo, jelikož Ludvík v roce 1227 zemřel na křížové výpravě. Již se znovu neprovdala, ale opustila dvůr, založila nemocnici a v roce 1229 vstoupila jako terciářka do františkánského řádu. O tři roky později fyzicky vyčerpaná a utrápená soucitem a starostmi zemřela.¹⁷⁵

3.3.1 Sv. Alžběta manželkou a matkou

Alžběta kvůli své povaze sklízela na dvoře, zejména v období svého dospívání, posměšky a nepochopení. „*Byla jako volné ptáče, prostá, bezprostřední a přirozená.*“¹⁷⁶ Netoužila po bohatství, krásných šatech a urozených lidech kolem sebe. Ráda se obklopovala chudými dětmi, kterým v rámci svých možností pomáhala a podporovala je. Už nyní se projevovala velkou zbožností, která byla trnem oku lidí u dvora a proto jí matka jejího snoubence Ludvíka nabádala ke vstupu do kláštera. „*Ludvík s Alžbětou si však nebyli lhostejní a dokonale si to uvědomovali. Vnitřní pevnost a věrnost milosti nedovolila Alžbětě zmýlit se ve volbě své životní cesty. Cítila se být povolána do manželství, a to jí pomohlo přestát krizi a přežít všechno nactiutrání, odsuzování a ponižování, jakým neskrblil dvůr, u kterého se jí vysmívalo i služebnictvo.*“¹⁷⁷

Přestože bylo manželství uzavřeno z politických důvodů a nebylo ušetřeno krizí, bylo velice vyrovnané a šťastné. Postupem času jejich vzájemné pouto sílilo. Ludvík byl vyrovnaný, mužný a dovedl se ovládat. Vynikal statečností a byl milosrdný k chudým. Neměl však rád přestoupení zákona a podvodníky, kteří utiskují prostý lid, sirotky a

¹⁷⁵ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 597.

¹⁷⁶ S.J. IMMAKULATA ADAMSKA, OCD. *Milosrdenství, chudoba, radost. Příběh svaté Alžběty Uherské, Lantkraběnky Durynské*, s. 19. Brno: Konvent minoritů v Brně, 2008.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 23.

vdovy. Také byl zbožný a věrný v lásce ke své ženě. Alžběta za svým mužem nezaostávala, milovala ho a zůstávala sama sebou. „Alžběta prožívala manželství podle své míry schopnosti milovat. Někdy se až děsila vášnivosti, s jakou Ludvíka milovala. Snažila se ji vyrovnat stejně vroucí láskou ke Kristu. V noci kvůli tomu vstávala z lůžka, poklekala a nořila se do modlitby.“¹⁷⁸

Narození svých dětí prožívala velice silně. Jakmile toho byla schopna tak po porodu její první kroky směřovaly nejdříve do kostela sv. Kateřiny v Eisenachu. Šla sama se svým dítětem v náručí a u oltáře děkovala za tento vzácný plod svého života a zároveň mu jej odevzdala.

Velice těžko nesla, když se její muž v roce 1227 vydal na dlouhou křížovou výpravu, kde také v pouhých sedmadvaceti letech zemřel. Mezitím se jí narodila druhá dcera Gertruda. Ve chvíli, když Alžběta zjistila, že její muž zemřel, rozhodně odmítla se znovu vdát a rozhodla se, že se nyní bude naplno věnovat chudým a potřebným. Odešla (částečně sama a částečně z donucení) i s dětmi ze dvora. Svoji nejmenší dceru nechala na výchovu své tetě Matyldě, abatyši kláštera v Kitzingenu nad Mohanem. Další dvě děti šly, vzhledem ke svému vznešenému původu, na výchovu ke dvoru.

3.3.2 Život plný milosrdenství, chudoby a radosti

V témže roce, kdy se jí narodilo druhé dítě (r.1224), dcera Žofie, se Alžběta setkala se skupinou řeholních bratří, vyslaných svatým Františkem z Assisi. Pomohla jim založit v Eisenachu klášter. Alžběta byla uvedena do františkánské spirituality a vycítila se sv.Františkem společné duchovní pouto.¹⁷⁹ Změnila svůj způsob života a zřekla se, po vzoru tohoto světce, bohatství, přemíry jídla a žila jen o chlebu a vodě. Žila v pokoře, trpělivě a s vírou snášela, co jí život přinesl. Začala se starat o chudé, zakládala nemocnice a při jedné založila i sirotčinec. K dětem byla velmi laskavá, ty jí to oplácely svou dětskou něžností a láskou. Kromě dětí se také hodně starala o ženy v požehnaném stavu, novorozenátům sama chystala výbavičku a držela je při křtu. Ve svých modlitbách také velmi myslela na vězně, pomáhala je vykupovat a pečovala o ně.¹⁸⁰

¹⁷⁸ S.J. IMMAKULATA ADAMSKA, OCD. *Milosrdenství, chudoba, radost*, s. 28.

¹⁷⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 31.

¹⁸⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 36.

V roce 1229 vstoupila mezi terciáře řádu sv.Františka a s velkou horlivostí konala skutky milosrdenství. Založila v Marburku, kde nyní již bez dětí žila, nemocnici a pojmenovala ji po sv.Františkovi. V této nemocnici se naprosto oddala péči o nemocné. „Zvláštní pozornost věnovala zmrzačeným lidem, malomocným a těm, kteří utrpěli ránu osudu. V jejich ranách a strádání kontemplovala rány a utrpení Spasitele a on její víru oplácel zázraky i mystickou zkušeností svého utrpení.“¹⁸¹

3.3.3 Alžbětin odkaz

Alžběta byla označována jako ztělesnění milosrdenství a modlitby. Velice ráda se modlila o samotě doma, v kostele a nebo také venku. I při práci s chudými se neustále modlila a připomínala si Ježíšova slova: „*Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili.*“ (Mt 25,40).

Tato mladá svěťice byla za velké slávy svatořečena pouhé čtyři roky po své smrti, tedy 26. května roku 1235. V Marburku jí byl vystaven a zasvěcen gotický chrám, kde byly uloženy její ostatky. Je patronkou Hesenska a Durynska, vdov, sirotek, nemocných, trpících, žebráků ad. Velikou tradici má kromě Německa také na Slovensku, (jelikož se údajně narodila v blízkosti Košic) ve Slezsku, Anglii, Španělsku a Mexiku. Ve velké úctě ji mají kromě františkánů také dominikáni a cisterciáci. Zobrazována je v knížecím nebo prostém oděvu, jak rozděluje almužnu nebo umývá nohy chudým.¹⁸²

Její duchovní život byl velmi originální. Nosila v sobě pečeť bohaté osobnosti, která se vykazovala jasností, vyhraněností duchovního pohledu, nekompromisní smělostí a odvahou jít za tím, co viděla jako Boží výzvu. Dokázala být kající i kněžnou a vše, co považovala za povinnost, plnila s důsledností a zodpovědností. Tehdejšímu světu ukázala cestu k nápravě a vyzdvihovala důstojnost každého člověka jako Božího dítěte.¹⁸³

¹⁸¹ S.J. IMMAKULATA ADAMSKA, OCD. *Milosrdenství, chudoba, radost*, s. 58.

¹⁸² Srov. SCHAUBER,V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 598.

¹⁸³ Srov. *Tamtéž*, s. 60.

3.4 SV. ZDISLAVA

Sv. Zdislava je velkou světicí českého národa. Dlouhá léta zůstávala jako blahoslavená a její život byl zahalen a opředen nepravdivými a nebo zkreslenými informacemi. Až P.Ambrož Svatoš OP podal v minulém století ve svých knihách a článcích ucelený a mnohými dobovými kronikami podložený pohled na tehdy ještě blahoslavenou Zdislavu.

Narodila se někdy po roce 1220 v Křižanově, městě, které leží poblíž Žďáru nad Sázavou. Její rodiče byli vzdělaní, zámožní a zbožní. Měla čtyři mladší sourozence. Vzdělávala se v brněnském klášteře u dominikánek. Zdislava se provdala ve svých patnácti letech za Havla z roku Markvarticů, jehož sídlo byl hrad Lemberk v Severních Čechách. Měli spolu čtyři děti, tři syny a dceru. Zemřela ve věku třiceti let v roce 1252.¹⁸⁴

3.4.1 Sv. Zdislava manželkou a matkou

Zdislava se necítila být povolána do manželství a nejraději by vstoupila do kláštera, ale Bůh však chtěl, aby se stala manželkou a matkou.¹⁸⁵

Manžel sv. Zdislavy byl rytířem a ve své době si vydobyl za svou bojovnost velkou válečnou slávu. Měl také ducha křižáckých rytířů bojujících za své náboženství. Podporoval řády rytířů a také řád kazatelů dominikánů, který si Zdislava velmi oblíbila. Dříve se tvrdilo, že Havel byl ke své ženě hrubý a krutý. Ale jeho činnost v přímých službách panovníka, znalost cizího kulturního prostředí a smysl pro nové myšlenky, jejichž nositeli byly nové řády, které podporoval, nás mohou opravňovat k přesvědčení, že se ke své ženě choval jako pravý křesťanský rytíř. Projevoval ji nejen úctu a lásku, ale měl i plné pochopení pro její úsilí. Bez jeho pomoci by paní Zdislava stěží

¹⁸⁴ Srov. SVATOŠ, A. OP. Historická osobnost a význam Zdislavy z Lemberka. In *Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka*, s.11-13. Vydaný u příležitosti sympózia a výstavy ke svatořečení paní Zdislavy v roce 1995. Praha: Krystal OP, 1995.

¹⁸⁵ Srov. SVATOŠ, A. OP. *Blahoslavená Zdislava*, s. 39. Olomouc: Krystal, 1948.

realizovala dílo své dobročinnosti. Tyto nové historické poznatky pana Havla rehabilitovaly.¹⁸⁶

Sv. Zdislava dávala svému muži mnoho lásky a porozumění. Byla mu oddaná. Pokud nastal konflikt, dokázala jej moudře vyřešit pro blaho své rodiny. „*Když své děti brala do náruče, kojila, učila mluvit, chodit, tehdy bylo její mateřské srdce plno blaha. Splnila dobře povinnosti matky-vychovatelky. Její děti ji milovaly a rády ji doprovázely, zvláště když chodívala do svatovavříneckého dominikánského jablonského chrámu na služby Boží.*“¹⁸⁷

Žila v manželství a v rodině svatě a posvěcovala tak manžela i děti. To bylo její povolání a její význam přetrvává dodnes, ona je velkým vzorem ženy pro manželství a rodinu.¹⁸⁸

3.4.2 Ve službě Kristu a bližním

Zdislava se svým mužem nechala v Jablonném postavit chrám sv. Vavřínce s klášteřem pro dominikány, mezi něž jako laik vstoupila. Podobně tomu tak bylo v Turnově.¹⁸⁹ Každý den se účastnila bohoslužeb v kapli Nejsvětější Trojice pod Lemberkem. Na hradě měla svou kapli, kde se s rodinou často modlila a vyprošovala Boží ochranu. Svým dětem byla prvním zvěstovatelem Božího slova a učitelkou modlitby. Měla dar vnitřní modlitby. Její víra byla živou vírou, která nenásilně a mocně prostupovala celým jejím životem.¹⁹⁰

I přesto, že byla hradní paní, často navštěvovala chudé a nemocné. S radostí plnila evangelijní poselství Ježíše Krista, poselství lásky a radosti. „*Miluj bližního svého jako sám sebe.*“ (Mt 22,39). Poutníci, nemocní a potřební nalézali u ní vždy nejlaskavější přijetí. Podporovala je, kde jen mohla a sama žila skromně. Byla proto všemi milována a nazývali ji matkou chudých.

¹⁸⁶ Srov. SVATOŠ, A. OP. *Blahoslavená Zdislava*, s. 55-60.

¹⁸⁷ *Tamtéž*, s. 95.

¹⁸⁸ Srov. SVATOŠ, A. OP. Historická osobnost a význam Zdislavy z Lemberka. In *Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka*, s. 14.

¹⁸⁹ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 262.

¹⁹⁰ Srov. SVATOŠ, A. OP. *Blahoslavená Zdislava*, s. 99-103.

Zemřela vyčerpaná mateřskou péčí nejen o svou rodinu, ale všechny pocestné a chudé, nemocné a postižené.

Žila příkladným životem, plným lásky k Bohu a k bližním, toužila po záchraně lidských duší a proto byl její život opředen množstvím zázraků.

3.4.3 Sv. Zdislava v tradici církve

Zdislava byla pohřbena v kostele sv. Vavřince, kde dodnes odpočívá. Je zde také už po sedm století uctívána. Blahořečena byla až na začátku 20.století a teprve 21.5.1995 ji v Olomouci papež Jan Pavel II. prohlásil za svatou.

Je patronkou rodin, litoměřické diecéze, dominikánek a českého národa. Znázorňována je s manželem a s dětmi, někdy také s vinnou révou a erbem Ivce.¹⁹¹

Je také oslavována v dílech českých katolických autorů. Jaroslav Duch jí vystavil nesmrtelný památník ve svém literárním díle „*Světlo v tmách*“ a v 70. letech o ní vyšel také román Aleny Vrbové „*V erbu Ivce*“.

Sv. Zdislava nám může být inspirací jako matka - žena, která se dokázala postarat o svou rodinu a zároveň s láskou pečovat o bližní a potřebné. Uměla využít svého postavení a svých možností ve prospěch vzkvétající církve, rozrůstajícího se řádu Kazatelů a chudých lidí.

3.5 VÝZNAM SVĚTIC PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT SOUČASNÉ ŽENY

Ženy, jejichž život a skutky jsme si zde popsaly, jsou pouhým výběrem z množství žen, které žily dobrým životem ve víře a v lásce. Nepotřebujeme ani zacházet mezi ty, které byly církví svatořečeny. Mnohdy totiž stačí rozhlédnout se po svém okolí, kde se jistě najdou ženy, které život zaslíbily svým mužům a dětem a každý den se plně a s láskou věnují svým rodinám, přičemž nezapomínají na toho, jež je stvořil a povolal k životu v manželství. Každá taková žena nám může být inspirací a povzbuzením.

¹⁹¹ Srov. SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*, s. 263.

Sv. Helena, sv. Monika, sv. Alžběta a sv. Zdislava žily v různých dobách, v různých zemích a podmínkách. Jistě měly své chyby a svá veliká trápení a nepochybně je také zachvacovaly pochybnosti, ale i přesto vytrvaly a s důvěrou vše odevzdaly Bohu. Ty, které měly postavení, možnosti a prostředky jich využily k pomoci bližním a svůj vděk Bohu projevovaly také podporou církve. Jiné zase zasvětily životy péči a modlitbě za své muže a děti.

Obětavost, trpělivost a pokora, srdce plné překypující lásky, která dokázala proměňovat jejich okolí a víra, se kterou se neustále obracely k Bohu, je tím velikým poselstvím, které nám tyto ženy předávají.

ZÁVĚR

Ženy stále ještě ve světě tápají a netuší, jak naložit se svobodou, která jim byla navracena. Řešením tohoto problému by mohl být nový a hlubší vztah s mužem, který bude založený na vzájemné úctě k hodnotám a identitě toho druhého i své. Je důležité přijmout svůj život jako dar se všemi jeho starostmi, problémy i radostmi a nechat v sobě rozkvétat své ženství a svou důstojnost. Děkovat Bohu za tyto dary a prosit ho o nalezení rovnováhy.

V modlitbě je důležité vytrvávat a nevzdávat to. Když jsem si udělala malý dotazník o modlitbě mezi ženami, které žijí v manželství a některé již mají děti, byla jsem překvapená, jak si většina z nich dokáže najít čas nejen pro modlitbu s dětmi, ale i pro modlitbu osobní i s manželem. Ve svých osobních modlitbách tyto ženy volí různé způsoby modlitby, především četbu Písma, modlitby vlastními slovy i opakovanými (zejména pak modlitbu Růžence) a velmi časté jsou tzv. střelné modlitby během dne. Větší procento z nich si myslí, že modlitba ženy svá specifika má, protože žena je už od počátku jinak uzpůsobená a vidí a cítí věci jiným způsobem než muž. Proto ženy v modlitbě nachází víc citu, vytrvalosti, naléhavosti a důvěry. V odpovědích jsem našla velice zajímavou myšlenku o tom, že muž ve víře prostě ví a žena cítí. Ženy také víc touží po modlitbě ve společenství a po modlitbě s manželem. Ty, které se doma se svým mužem nemodlí, to cítí jako veliký nedostatek. Do společenství dochází většina dotazovaných žen (i s manželem), i když někdy jen jednou za měsíc. Modlitba s dětmi má podobu dětských modlitbiček před spaním s krátkými díky zato, co se ten den povedlo a s prosbami do dalšího dne. Před jídlem je modlitba nejčastější. A čím vůbec pro dotazované ženy modlitba je? Hybnou silou, ztišením, spočinutím, setkáním s živým Bohem, rozhovorem s někým, kdo mi rozumí, s kým je mi dobře a komu můžu předložit všechny své pocity a myšlenky. Tyto ženy nacházejí v modlitbě klid potřebný k životu, k jednání s dětmi, s manželem a s lidmi, kteří je obklopují. Myslím si, že to plně vystihuje podstatu modlitby. Jsem moc ráda, že modlitba v křesťanských rodinách nezhasíná, ale plane. A když přijdou problémy, vezměme si k srdci slova sv. Pavla, která v práci již zazněla: „*Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti bohu.*“ (Fil 4,6).

Největším pomocníkem při psaní této práce mi bylo Písmo svaté a spisy papeže

Jana Pavla II., jehož encykliky *Mulieris dignitatem*, *Familiaris consortio* a sbírka jeho katechezí o lásce *Teologie těla* mě nejvíce oslovily a podnítily k tvorbě

Psaní stati na téma modlitby ženy žijící v manželství pro mě bylo velikým a obohacujícím zážitkem. Sama jako žena jsem tím našla nové podněty k přemýšlení, získala jsem inspiraci k modlitbě a snad jsem také získala základ k plnohodnotnému vykročení do života ženy - manželky a matky.

Záměrem práce nebylo poučovat a přicházet k hluboce teologickým a antropologickým myšlenkám, ale inspirovat a podněcovat k přemýšlení o tomto tématu. Věřím, že se mi cíl, vytyčený v úvodu, podařilo splnit.

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Ekumenický překlad. 12. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-85810-42-5.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Přeložila pracovní skupina pod vedením Oto Mádra. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.
- GUARDINI, Romano. *O modlitbě. Uvedení do školy křesťanské modlitby.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-899-2.
- JAN PAVEL II. *Evangelium vitae.* Encyklika Jana Pavla II. 25.3.1995. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. ISBN neuvedeno.
- JAN PAVEL II. *Familiaris consortio. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě.* 2.vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-161-X.
- JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem. O důstojnosti a povolání ženy.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-053-2.
- JAN PAVEL II. *Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu.* 1. vyd. Praha: Paulínky, 2005. ISBN 80-86025-99-3.
- JAN XXIII., papež. *Pacem in terris. O míru mezi národy a o tom, jak ho nastolit v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě.* Vatikán: Tipografia poliglotta vaticana, 1964.
- Katechismus katolické církve.* Přel. Josef Koláček. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

LITERATURA

- AURELIUS, Augustinus. *Vyznání.* Přel. Mikuláš Levý. 5. vyd. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-7017-027-1.
- BENEDIKT XVI. *Modlitba.* Olomouc: Matice cyrilometodějská ve spolupráci s Arcibiskupstvím olomouckým, 2008. ISBN 978-80-7266-285-2.
- CROISSANT, Jo. *Žena neboli kněžství srdce.* 1. vyd. Praha: Paulínky, 2005. ISBN 80-

86025-93-4.

- ČERNÝ, Marcel. *Svatá Monika vzor matek*. Vydala česká provincie řádu sv. Augustina. Praha: ONYX, 2006. ISBN 80-86788-43-1.
- DE BESSE, Ludovic, OFMCap. *Kniha o modlitbě*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007. ISBN 978-80-7266-278-4.
- DE FIORES, Stefano. GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Přel. Terezie Brichtová OP a Jan Lachman. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.
- HESS, Josef. *Mars a Venuše v kostele. 1. vyd.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-334-6.
- IMMAKULATA ADAMSKA S.J., OCD. *Milosrdenství, chudoba, radost. Příběh svaté Alžběty Uherské, Lanckraběnkyně Durynské*. Brno: Konvent minoritů v Brně, 2008. ISBN 80-903395-2-2.
- JONES, Kathleen. *Velké ženy duchovní tradice I.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-568-3.
- JONES, Kathleen. *Velké ženy duchovní tradice II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-575-6.
- LAJKEPOVÁ, Eva. *Ženy ženám: výběr z duchovních textů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-281-1.
- MAYFIELDOVÁ, Sue. *Objevování modlitby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-219-0.
- MOLINIÉ, Marie-D. *Vybírám si všechno. Život a poselství Terezie z Lisieux*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-483-0.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník R-Ž. 3. vyd.* Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992. ISBN 80-900881-1-2.
- Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka*. Vydáný u příležitosti sympózia a výstavy ke svatořečení paní Zdislavy v roce 1995. Praha: Krystal OP, 1995. ISBN 80-85929-03-1.
- SCHAUBER, V. SCHINDLER, H.M. *Rok se svatými*. Přel. Vojtěch Pola a Terezie Brichtová. 1.vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN neuvedeno.
- SCHÖNBORN, Christoph. *Cesty modlitby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-623-X.
- STEINOVÁ, Edita. *Cesty k vnitřnímu ztišení*. Uspořádal Vincent Aucant. 1. vyd. Praha: Paulínky 2005. ISBN 80-86025-95-0.
- STINISSEN, Guido. *Růst v modlitbě. Putování ve stopách Terezie z Avily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-727-9.
- SVATOŠ, Ambrož. OP. *Blahoslavená Zdislava*. Olomouc: Krystal, 1948. ISBN

Neuvedeno.

TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Cesta k dokonalosti*. 1. vyd. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. ISBN 80-900138-6-4.

TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Život*. 1. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1983. ISBN neuvedeno.

TEREZIE Z LISIEUX. *Autobiografické spisy. Dějiny duše*. 1. vyd. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. ISBN 80-900807-5-8.

TEREZIE Z LISIEUX. *Vstupuji do života. Poslední rozhovory*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-612-2.

Žena v církvi a ve společnosti II. Sborník Unie katolických žen. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2001. ISBN neuvedeno.

Žena v církvi a ve společnosti III. Sborník Unie katolických žen. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2005. ISBN neuvedeno.

Žena v církvi a ve společnosti. Sborník přednášek z cyklu sobotních seminářů pořádaných Unií katolických žen v období 1997-1999. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském pro UKŽ. Rok a ISBN neuvedeno.

Ženám. Praha: Volání, 2007. ISBN 978-80-86084-10-7.

INTERNETOVÉ ODKAZY

FRYDRYCHOVÁ, Marie. *Společná modlitba manželů*. Vydáno dne 12.5.2007. Dostupné na: <http://www.twr.cz/view.php?cisloclanku=2007050119>.